МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему: ОСОБЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНІСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Виконала: студентка 4 курсу,
групи 6.0532-2
спеціальності: 053 Психологія
освітньої програми Психологія
Малиш Анастасія Віталіївна
Керівник: канд. психол. наук, доцент
кафедри психології Скрипаченко Т.В.
Рецензент: Phd, доцент кафедри
психології Коваль Г.В.

Запоріжжя – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти бакалаврський
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. завідувача кафедри психології
к.психол.н., доцент Н.О. Губа
_____
«___» _____ 2026 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Малиш Анастасії Віталіївни

Тема роботи Особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку

керівник роботи: Скрипаченко Т. В., канд. психол. наук, доцент кафедри психології

затверджені наказом ЗНУ від «08» грудня 2025 року № 1779-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи теоретичні положення психології особистості та соціальної психології, наукові дослідження емоційного інтелекту, самооцінки та соціальної ізоляції, результати психодіагностичного обстеження студентської молоді із застосуванням валідних психодіагностичних методик.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: здійснити теоретичний аналіз проблеми ігрової діяльності дітей дошкільного віку; визначити особливості розвитку дітей дошкільного віку; дослідити вплив різних видів ігор на розвиток дошкільників; провести емпіричне дослідження впливу ігрової діяльності на розвиток дітей; розробити комплекс ігор та практичні рекомендації для вихователів і батьків.

5. Перелік графічного матеріалу: 20 таблиць, 4 рисунки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Скрипаченко Т. В., доцент		
Розділ 1	Скрипаченко Т. В., доцент		
Розділ 2	Скрипаченко Т. В., доцент		
Розділ 3	Скрипаченко Т. В., доцент		
Висновки	Скрипаченко Т. В., доцент		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	грудень 2025 р.	Виконано
2	Робота над вступом	січень 2026 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	лютий 2026 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	березень 2026 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	квітень 2026 р.	Виконано
6	Написання висновків	квітень 2026 р.	Виконано
7	Передзахист	травень 2026 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	травень 2026 р.	Виконано

Студент _____ А. В. Малиш

Керівник роботи _____ Т. В. Скрипаченко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І. І. Менсітов

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 61 сторінка, 20 таблиць, 4 рисунки, 9 додатків, 35 джерел.

Об’єкт дослідження – ігрова діяльність дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – особливості ігрової діяльності як засобу розвитку дітей дошкільного віку.

Мета роботи – дослідити і визначити особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку і її вплив на розвиток особистості.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку визначаються переважним використанням сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор, які за умови систематичного використання сприяють підвищенню рівня розвитку особистості.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, узагальнення та систематизація наукової літератури; психологічне спостереження; бесіда; аналіз результатів діяльності дітей; порівняння результатів констатувального та контрольного етапів дослідження; кількісний та якісний аналіз отриманих результатів.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні особливостей ігрової діяльності в дошкільному віці, а також у визначенні характеру впливу впливу різних видів ігрової діяльності на розвиток дітей дошкільного віку.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти, центри розвитку дітей, психологічні служби закладів освіти, освітньо-виховна робота з дітьми дошкільного віку.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, РОЗВИТОК ДІТЕЙ, СЮЖЕТНО-РОЛЬОВІ ІГРИ, ДИДАКТИЧНІ ІГРИ, РУХЛИВІ ІГРИ, МУЗИЧНІ ІГРИ, НЕЙРОІГРИ, ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК, СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК.

SUMMARY

Malysh A. V. Features of Play Activity of Preschool Children.

The qualification work consists of an Introduction, 3 Chapters, Conclusions, References (35 sources), and 9 Appendices. The total volume of the work is 79 pages, 61 including the main text, tables, and illustrations. The work contains 20 tables and 4 figures.

The qualification work presents a theoretical analysis and the results of an empirical study of play activity as a means of preschool children's development, focusing on cognitive, speech, emotional, and social development.

The object of the research is play activity of preschool children.

The subject of the research is the features of play activity as a means of preschool children's development.

The aim of the research is to investigate and determine the features of play activity of preschool children and its influence on personality development.

The research objectives are:

– to analyze scientific literature on the play activity of preschool children

– to determine the characteristics of different types of games and their significance for preschool children's development

– to investigate the influence of play activity on preschool children's cognitive, speech, emotional, and social development;

– to develop, implement, and verify the effectiveness of a set of games aimed at preschool children's development.

Chapter 1, “Theoretical Foundations of Play Activity of Preschool Children,” provides a theoretical analysis of the concept, functions, and types of play activity and examines its role in preschool children's development.

Chapter 2, “Study of the Features of Play Activity and Its Influence on Preschool Children's Development,” presents the organization of the study, diagnostic methods, and the results of the diagnostic and control stages of the experiment.

Chapter 3, “Practical Recommendations for the Use of Games in Preschool Children's Development,” describes the implementation of a system of role-playing, didactic, physical, musical, and neurogames and evaluates its effectiveness.

The results of the study confirmed the positive influence of systematic play activity on preschool children's cognitive, speech, emotional, and social development and demonstrated the effectiveness of the proposed set of games.

Key words: play activity, preschool age, child development, role-playing games, didactic games, physical games, musical games, neurogames, cognitive development, social development.

.

ЗМІСТ

ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 11
1.1. Поняття та сутність ігрової діяльності у науковій літературі 11
1.2. Особливості розвитку дітей дошкільного віку 13
1.3. Види ігор у розвитку дітей дошкільного віку 17
1.4. Вплив ігрової діяльності на пізнавальний, мовленнєвий, емоційний та соціальний розвиток дошкільників 20
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ЇЇ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 26
2.1. Організація та методика дослідження 26
2.2. Констатувальний етап дослідження 30
2.3. Формувальний етап дослідження 33
2.4. Контрольний етап дослідження та аналіз результатів 43
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 50
3.1. Методичні рекомендації для вихователів 50
3.2. Методичні рекомендації для батьків 53
3.3. Умови ефективного використання ігрової діяльності в роботі з дошкільниками 55
ВИСНОВКИ 60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 62
ДОДАТКИ 65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку системи дошкільної освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема всебічного розвитку дитини, формування її пізнавальної активності, творчих здібностей, комунікативних умінь та соціальних навичок. Відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти одним із головних завдань закладів дошкільної освіти є створення сприятливих умов для гармонійного розвитку особистості дитини та підготовки її до подальшого навчання й життя у суспільстві.

У Законі України «Про освіту» визначено важливість створення умов для гармонійного розвитку особистості, реалізації здібностей дитини та формування ключових компетентностей [14].

Провідним видом діяльності дітей дошкільного віку є гра. Саме у процесі ігрової діяльності дитина пізнає навколишній світ, набуває соціального досвіду, вчиться взаємодіяти з іншими людьми, розвиває мовлення, мислення, уяву, пам’ять та емоційну сферу. Гра сприяє формуванню самостійності, ініціативності, творчості та позитивного ставлення до пізнавальної діяльності [29].

Особливого значення в сучасних умовах набуває використання різних видів ігор: сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор. Вони дозволяють зробити освітній процес більш цікавим, доступним і результативним для дітей дошкільного віку. Сюжетно-рольові ігри сприяють розвитку соціальних навичок та мовлення, дидактичні — пізнавальної активності, рухливі та музичні — фізичного й емоційного розвитку, а нейроігри — розвитку уваги, координації рухів та міжпівкульної взаємодії [16; 20; 27].

Проблему ігрової діяльності дітей дошкільного віку досліджували багато вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема А. Богуш, С. Русова, К. Крутій, Н. Гавриш, О. Літвінова, Т. Поніманська та інші [4; 10; 20; 18]. У

працях учених розкрито сутність гри, її значення у розвитку особистості дитини та особливості організації ігрової діяльності у закладах дошкільної освіти.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування та практичного використання психологічних особливостей ігрової діяльності як ефективного засобу розвитку дітей дошкільного віку.

Об’єкт дослідження: ігрова діяльність дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: особливості ігрової діяльності як засобу розвитку дітей дошкільного віку

Мета дослідження: дослідити і визначити особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку і її вплив на розвиток особистості.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку визначаються переважним використанням сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор, які за умови систематичного використання, сприяють підвищенню рівня розвитку особистості.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукову літературу щодо ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

2. Визначити особливості різних видів ігор і їх значення для розвитку дітей дошкільного віку.

3. Дослідити вплив ігрової діяльності на пізнавальний, мовленнєвий, емоційний та соціальний розвиток дошкільників.

4. Розробити, апробувати та перевірити ефективність комплексу ігор для розвитку дітей дошкільного віку.

Для досягнення поставленої мети та виконання завдань дослідження було використано такі методи дослідження:

— теоретичний аналіз;

— узагальнення та систематизація наукової літератури;

— психологічне спостереження; бесіда;

— емпіричне дослідження, що включало констатувальний, формувальний та контрольний етапи;

— аналіз результатів діяльності дітей; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Дослідження проводилося у три етапи:

— констатувальний — визначення початкового рівня розвитку дітей дошкільного віку;

— формувальний — впровадження та апробація комплексу ігор і вправ, спрямованих на розвиток дітей дошкільного віку;

— контрольний — повторна діагностика рівня розвитку дітей дошкільного віку та оцінювання ефективності впровадженого комплексу ігор.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання розробленого комплексу ігор та методичних рекомендацій вихователями закладів дошкільної освіти для розвитку пізнавальної, мовленнєвої, емоційної та соціальної сфер дітей дошкільного віку.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні особливостей ігрової діяльності в дошкільному віці, а також у визначенні характеру впливу впливу різних видів ігрової діяльності на розвиток дітей дошкільного віку.

Кваліфікована робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розкрито теоретичні основи ігрової діяльності дітей дошкільного віку. У другому розділі представлено дослідження впливу ігрової діяльності на розвиток дітей дошкільного віку. У третьому розділі подано практичні рекомендації щодо використання ігор у роботі з дітьми дошкільного віку.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Поняття та сутність ігрової діяльності у науковій літературі

Ігрова діяльність є невід'ємною складовою життя дитини дошкільного віку та займає важливе місце у процесі її розвитку. Саме через гру дитина знайомиться з навколишнім світом, навчається взаємодіяти з іншими людьми, розвиває пізнавальні здібності, емоційну сферу та творчий потенціал. У дошкільному віці гра виступає провідним видом діяльності, який забезпечує природні умови для навчання, виховання та формування особистості дитини [29].

Проблема ігрової діяльності дітей дошкільного віку неодноразово ставала предметом дослідження вітчизняних учених. Значний внесок у вивчення ролі гри у розвитку дитини зробили А. Богуш, С. Русова, К. Крутій, Н. Гавриш, Т. Поніманська, О. Літвінова та інші науковці. У своїх працях вони розглядали гру як важливий засіб розвитку пізнавальної активності, мовлення, творчості та соціальних навичок дітей дошкільного віку.

А. Богуш підкреслювала, що ігрова діяльність є ефективним засобом розвитку мовлення та комунікативних умінь дошкільників. Науковиця зазначала, що саме у процесі гри дитина активно взаємодіє з оточенням, вчиться висловлювати власні думки та формує навички спілкування [4].

С. Русова наголошувала на тому, що гра є природною потребою дитини та важливою умовою її гармонійного розвитку. На думку дослідниці, саме через ігрову діяльність дитина найкраще пізнає навколишній світ, виявляє творчість та вчиться взаємодіяти з іншими людьми [34].

К. Крутій звертає увагу на необхідність використання сучасних ігрових технологій у роботі з дошкільниками. Дослідниця зазначає, що поєднання

різних видів ігор сприяє розвитку пізнавальної активності, самостійності та емоційного благополуччя дітей. У сучасній науковій літературі гра розглядається як один із найефективніших засобів розвитку дітей дошкільного віку. У процесі гри дитина не лише отримує нові знання, а й вчиться застосовувати їх у практичній діяльності. Саме тому ігрові методи широко використовуються у закладах дошкільної освіти [16;18].

Основні підходи науковців до трактування ігрової діяльності дітей дошкільного віку наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 — Погляди науковців на сутність ігрової діяльності

Науковець	Основні погляди на гру
С. Русова	Гра є природним засобом виховання та розвитку дитини
А. Богуш	Гра сприяє розвитку мовлення та комунікативних умінь
К. Крутій	Ігрові технології сприяють розвитку творчості та самостійності
Н. Гавриш	Гра формує соціальні навички та пізнавальну активність
Т. Поніманська	Гра є важливою складовою освітнього процесу дошкільників

Отже, аналіз наукових підходів свідчить про те, що більшість учених розглядають гру як провідний засіб розвитку особистості дитини дошкільного віку, формування її соціальних, пізнавальних та емоційних навичок.

Важливою особливістю ігрової діяльності є її добровільний характер. Дитина бере участь у грі за власним бажанням, що створює позитивний емоційний настрій та сприяє кращому засвоєнню нових знань і навичок. Під час гри дошкільники виявляють активність, ініціативність та зацікавленість, а це позитивно впливає на результати навчання і виховання.

У дошкільному віці використовуються різні види ігор, кожен з яких має особливе значення для розвитку дитини. Сюжетно-рольові ігри допомагають формувати соціальні навички та уяву, дидактичні — розвивають увагу, пам’ять і мислення, рухливі — сприяють фізичному розвитку та координації рухів, а музичні — впливають на емоційну сферу та творчі здібності дітей.

Останнім часом у закладах дошкільної освіти все більшої популярності набувають нейроігри. Вони спрямовані на розвиток міжпівкульної взаємодії, концентрації уваги, координації рухів та пізнавальної активності дітей. Використання таких ігор дозволяє зробити освітній процес більш сучасним та ефективним.

Важливу роль ігрова діяльність відіграє і в емоційному розвитку дошкільників. У сучасних умовах, коли багато дітей переживають стресові ситуації, гра допомагає знизити емоційне напруження, створити атмосферу психологічного комфорту та безпеки. Саме під час гри дитина може вільно виражати свої емоції, переживання та почуття.

Крім того, ігрова діяльність сприяє розвитку комунікативних умінь. У процесі спільної гри діти навчаються домовлятися, співпрацювати, розподіляти ролі та вирішувати конфліктні ситуації. Такі навички є важливими для подальшої соціалізації дитини та її адаптації до шкільного навчання.

Таким чином, ігрова діяльність є універсальним засобом розвитку дітей дошкільного віку, оскільки поєднує навчання, виховання та емоційне благополуччя дитини. Саме через гру дитина найкраще засвоює нову інформацію, виявляє творчість та формує позитивне ставлення до пізнавальної діяльності.

Отже, аналіз наукової літератури свідчить про те, що ігрова діяльність має надзвичайно важливе значення у розвитку дітей дошкільного віку. Вона забезпечує формування пізнавальних, мовленнєвих, емоційних та соціальних навичок, сприяє розвитку творчих здібностей і створює умови для гармонійного формування особистості дитини.

1.2 Особливості розвитку дітей дошкільного віку

Дошкільний вік є одним із найважливіших періодів становлення особистості дитини. Саме в цей час відбувається активний фізичний,

психічний, мовленнєвий, емоційний та соціальний розвиток, формуються основні риси характеру, інтереси, навички спілкування та пізнавальна активність. Відповідно до сучасних психологічних досліджень дошкільний вік охоплює період від трьох до шести (семи) років і характеризується значними змінами у розвитку дитини.

Науковці зазначають, що розвиток дитини дошкільного віку відбувається у процесі діяльності, спілкування та активної взаємодії з навколишнім середовищем. Важливу роль у цьому процесі відіграє ігрова діяльність.

Особливістю дошкільного віку є швидкий розвиток пізнавальної сфери. У дітей удосконалюються увага, пам’ять, мислення, уява та сприймання. Дошкільники прагнуть досліджувати нові предмети та явища, ставлять багато запитань, намагаються самостійно знаходити відповіді. Саме в цей період формується наочно-образне мислення, а також здатність встановлювати прості причинно-наслідкові зв’язки.

Дослідники дошкільної психології наголошують, що у процесі діяльності дитина не лише засвоює нові знання, а й формує власне ставлення до навколишнього світу та соціального середовища.

Значне місце у дошкільному віці посідає розвиток мовлення. У цей період активно збагачується словниковий запас дітей, удосконалюється звуковимова, формується граматична будова мовлення та навички зв’язного висловлювання. Дошкільники вчаться правильно формулювати власні думки, описувати предмети та події, вести діалог із дорослими та однолітками.

А. Богуш наголошувала, що мовленнєвий розвиток дитини тісно пов’язаний із її практичною діяльністю та спілкуванням. Саме тому важливо створювати умови для активної комунікації дітей, використовуючи бесіди, творчі завдання та різні види ігор.

Важливою складовою розвитку дітей дошкільного віку є емоційна сфера. У цей період діти вчаться розпізнавати власні емоції, співпереживати іншим людям, проявляти доброзичливість та чуйність. Емоційний розвиток

безпосередньо впливає на поведінку дитини, її взаємини з оточенням та здатність адаптуватися до нових умов.

У сучасних умовах проблема емоційного благополуччя дошкільників набуває особливого значення. Через надмірне інформаційне навантаження, часте використання гаджетів, обмежене живе спілкування та стресові ситуації багато дітей мають труднощі у спілкуванні, стають тривожними або емоційно нестійкими. Саме тому важливо створювати для дітей безпечне та комфортне освітнє середовище, яке сприятиме їхньому психологічному розвитку.

Не менш важливим є соціальний розвиток дошкільників. У процесі взаємодії з дорослими та однолітками дитина засвоює правила поведінки, вчиться домовлятися, співпрацювати, дотримуватися певних норм та правил. Саме у дошкільному віці формуються перші навички колективної діяльності, відповідальності та взаємодопомоги.

С. Русова підкреслювала, що дитина повинна розвиватися в атмосфері підтримки, довіри та позитивного емоційного контакту з дорослими. На її думку, важливе значення має не лише навчання, а й створення умов для вільного розвитку особистості дитини.

Особливістю дошкільного віку є також висока рухова активність дітей. У цей період активно вдосконалюються основні рухові навички, розвиваються координація рухів, спритність, швидкість та витривалість. Рухова діяльність позитивно впливає не лише на фізичний стан дітей, а й на розвиток уваги, мислення та емоційної сфери.

Основні особливості розвитку дітей дошкільного віку наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 — Особливості розвитку дітей дошкільного віку

Сфера розвитку	Характеристика
Пізнавальний розвиток	Формування мислення, уваги, пам’яті, уяви та допитливості
Мовленнєвий розвиток	Збагачення словникового запасу, розвиток зв’язного мовлення та комунікативних умінь

Продовження таблиці 1.2

Емоційний розвиток	Формування емоційної чутливості, здатності до співпереживання та самовираження
Соціальний розвиток	Засвоєння правил поведінки, розвиток навичок спілкування та співпраці
Фізичний розвиток	Удосконалення рухових навичок, координації рухів та фізичної активності

У дошкільному віці розвиток дитини має свої вікові особливості. Молодший дошкільний вік характеризується підвищеною емоційністю, потребою у спілкуванні та активній ігровій діяльності. Діти середнього дошкільного віку стають більш самостійними, проявляють інтерес до колективних ігор та творчої діяльності. У старшому дошкільному віці посилюється пізнавальна активність, формується здатність до самоконтролю, відповідальності та готовності до навчання у школі [26; 21; 29].

Важливу роль у розвитку дітей дошкільного віку відіграє заклад дошкільної освіти та особистість вихователя. Саме вихователь створює умови для гармонійного розвитку дітей, організовує різні види діяльності, підтримує позитивний емоційний клімат у групі та сприяє розвитку творчих здібностей дошкільників.

Одним із найефективніших засобів розвитку дітей дошкільного віку є ігрова діяльність. Через гру дитина легше сприймає нову інформацію, вчиться взаємодіяти з іншими людьми, розвиває уяву, мовлення та творчі здібності. Саме гра допомагає поєднати навчання та емоційний комфорт дитини.

Дошкільний вік є визначальним етапом у формуванні особистості, оскільки саме в цей період закладаються основи подальшого розвитку дитини, її ставлення до навчання, спілкування та навколишнього світу. Ефективний розвиток дошкільників можливий лише за умови створення сприятливого освітнього середовища, у якому дитина почуватиметься емоційно захищеною та активною.

Отже, розвиток дітей дошкільного віку має комплексний характер та охоплює пізнавальну, мовленнєву, емоційну, соціальну й фізичну сфери. Важливим засобом такого розвитку є ігрова діяльність, яка забезпечує формування необхідних навичок, сприяє соціалізації дитини та створює умови для її гармонійного розвитку.

1.3. Види ігор у розвитку дітей дошкільного віку

Гра є природною та необхідною діяльністю для дітей дошкільного віку. Саме у процесі гри дитина активно пізнає навколишній світ, навчається взаємодіяти з іншими людьми, розвиває уяву, мовлення, мислення та творчі здібності. У сучасній дошкільній психології гра розглядається не лише як засіб розваги, а як важливий елемент освітнього процесу, який забезпечує всебічний розвиток особистості дитини.

Науковці зазначають, що ігрова діяльність має різноманітні форми та види, кожен з яких виконує певні функції у розвитку дошкільників. Види ігор відрізняються за змістом, метою, організацією та впливом на різні сфери розвитку дитини. Саме тому у закладах дошкільної освіти важливо використовувати різні види ігрової діяльності, поєднуючи їх відповідно до вікових особливостей дітей та освітніх завдань.

Одним із найважливіших видів ігор у дошкільному віці є сюжетно-рольові ігри. Вони ґрунтуються на відтворенні дітьми різних життєвих ситуацій, взаємин між людьми та соціальних ролей. Під час таких ігор діти наслідують поведінку дорослих, моделюють професійну діяльність, вчаться домовлятися між собою та дотримуватися певних правил.

Сюжетно-рольові ігри мають важливе значення для соціального розвитку дошкільників. У процесі гри дитина навчається співпрацювати, розподіляти ролі, висловлювати власну думку та враховувати інтереси інших дітей. Крім того, такі ігри позитивно впливають на розвиток мовлення, уяви та емоційної сфери [18; 19; 35].

Прикладами сюжетно-рольових ігор є «Лікарня», «Магазин», «Школа», «Сім’я», «Кафе», «Подорож». У ході цих ігор діти не лише відтворюють певні життєві ситуації, а й набувають нового соціального досвіду .

Важливе місце у розвитку дітей дошкільного віку займають дидактичні ігри. Їх основною метою є розвиток пізнавальної активності дітей та закріплення знань у доступній і цікавій формі. Дидактичні ігри сприяють розвитку уваги, пам’яті, мислення, мовлення, логіки та спостережливості.

Під час дидактичних ігор діти вчаться порівнювати предмети, класифікувати їх, знаходити спільні та відмінні ознаки, розв’язувати прості логічні завдання. Особливістю таких ігор є поєднання навчальних завдань із захопливою ігровою діяльністю, що підтримує інтерес дітей до навчання [29; 13].

Прикладами дидактичних ігор є:

— «Знайди зайве»;

— «Що змінилося?»;

— «Склади картинку»;

— «Відгадай предмет»;

— «Чарівний мішечок».

Не менш важливими для розвитку дошкільників є рухливі ігри. Вони спрямовані на фізичний розвиток дітей, удосконалення координації рухів, спритності, швидкості та витривалості. Під час рухливих ігор діти задовольняють природну потребу в активності, зміцнюють здоров’я та отримують позитивні емоції.

Рухливі ігри також мають велике значення для розвитку уваги, дисциплінованості та вміння діяти за правилами. У процесі гри діти навчаються швидко реагувати на сигнали, координувати власні дії та взаємодіяти з іншими учасниками [8].

До рухливих ігор можна віднести:

— «Квач»;

— «Море хвилюється»;

— «Знайди свій колір»;

— естафети;

— спортивні ігри з м’ячем.

Особливе місце у розвитку дітей дошкільного віку посідають музичні ігри. Вони поєднують рухову активність, емоційне сприйняття музики та творчість. Такі ігри сприяють розвитку ритму, слухового сприймання, координації рухів та емоційної виразності.

Музичні ігри створюють позитивний емоційний настрій, допомагають дітям виражати власні почуття та сприяють розвитку творчих здібностей. Під час музичних ігор дошкільники вчаться узгоджувати рухи з музичним супроводом, виконувати танцювальні елементи та взаємодіяти у колективі [14; 24].

У сучасних закладах дошкільної освіти все більшої популярності набувають нейроігри. Це спеціальні вправи та ігрові завдання, спрямовані на розвиток міжпівкульної взаємодії, уваги, пам’яті, координації рухів та дрібної моторики. Нейроігри допомагають активізувати роботу мозку та позитивно впливають на пізнавальну діяльність дітей.

Особливо корисними нейроігри є для дітей, які мають труднощі з концентрацією уваги, мовленням або координацією рухів.

До таких ігор можна віднести вправи з одночасними рухами руками, пальчикові ігри, вправи на координацію та розвиток уваги [15; 32].

Основні види ігор та їх значення у розвитку дошкільників наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 — Види ігор у розвитку дітей дошкільного віку

Вид гри	Основне значення для розвитку дитини
Сюжетно-рольові ігри	Формування соціальних навичок, розвиток уяви та мовлення
Дидактичні ігри	Розвиток мислення, пам’яті, уваги та пізнавальної активності
Рухливі ігри	Фізичний розвиток, координація рухів, спритність
Музичні ігри	Розвиток ритму, емоційності та творчих здібностей
Нейроігри	Розвиток уваги, міжпівкульної взаємодії та координації

Важливо зазначити, що ефективність ігрової діяльності значною мірою залежить від правильної організації ігрового середовища та врахування індивідуальних особливостей дітей. Психолог повинен враховувати вікові особливості дітей, їхні інтереси, емоційний стан та рівень розвитку. Гра має бути доступною, цікавою та сприяти активній участі кожної дитини.

У сучасних умовах особливого значення набуває створення емоційно безпечного середовища для дітей. Саме гра допомагає дошкільникам подолати тривожність, налагодити спілкування з однолітками та адаптуватися до нових умов. Через ігрову діяльність діти легше виражають власні емоції, переживання та набувають впевненості у собі

Таким чином, використання різних видів ігор у роботі з дітьми дошкільного віку дозволяє забезпечити комплексний розвиток особистості дитини. Поєднання сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор створює сприятливі умови для розвитку пізнавальної активності, творчості, соціальних навичок та емоційного благополуччя дошкільників.

Отже, різні види ігор мають важливе значення у розвитку дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню пізнавальних, мовленнєвих, емоційних, соціальних та фізичних навичок, забезпечують активну взаємодію дитини з навколишнім світом та створюють умови для її гармонійного розвитку.

1.4. Вплив ігрової діяльності на пізнавальний, мовленнєвий, емоційний та соціальний розвиток дошкільників

Ігрова діяльність займає особливе місце у житті дітей дошкільного віку, оскільки саме через гру дитина активно пізнає навколишній світ, набуває життєвого досвіду та формує основні навички взаємодії з іншими людьми. У дошкільному віці гра є не лише способом проведення часу, а важливим засобом розвитку особистості дитини. Сучасні наукові дослідження розглядають ігрову діяльність як важливий засіб навчання, розвитку та соціалізації дітей дошкільного віку.

Науковці зазначають, що у процесі гри дитина може проявляти вищий рівень активності, самостійності та творчості, ніж у повсякденному житті. Саме гра створює сприятливі умови для розвитку мислення, уяви та комунікативних навичок.

Одним із найважливіших напрямів впливу ігрової діяльності є розвиток пізнавальної сфери дитини. У процесі гри дошкільники навчаються аналізувати, порівнювати, узагальнювати та встановлювати причинно-наслідкові зв’язки. Особливо ефективними для пізнавального розвитку є дидактичні ігри, які спрямовані на формування уваги, пам’яті, мислення та спостережливості

Під час гри дитина активно досліджує властивості предметів, вчиться знаходити спільні та відмінні ознаки, розв’язувати прості логічні завдання. Ігрова форма навчання підтримує природну цікавість дошкільників та створює позитивну мотивацію до пізнавальної діяльності.

Дослідники дошкільної освіти підкреслюють, що під час ігрової діяльності діти навчаються дотримуватися правил, планувати власні дії та взаємодіяти з іншими учасниками гри.

Важливу роль ігрова діяльність відіграє у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. Саме під час гри діти активно спілкуються між собою, висловлюють власні думки, домовляються про правила та ролі. Це сприяє збагаченню словникового запасу, розвитку зв’язного мовлення та комунікативних навичок.

Особливе значення для мовленнєвого розвитку мають сюжетно-рольові ігри. Виконуючи певні ролі, діти вчаться будувати діалоги, правильно формулювати речення, використовувати різні мовленнєві засоби відповідно до ситуації. Під час гри дошкільники активно використовують нові слова, розвивають інтонаційну виразність та вчаться слухати співрозмовника.

А. Богуш підкреслювала, що мовленнєвий розвиток дошкільників найбільш ефективно відбувається у процесі активної діяльності та живого спілкування. Саме тому використання ігрових методів у роботі з дітьми сприяє природному розвитку мовлення без надмірного навантаження.

Не менш важливим є вплив гри на емоційний розвиток дошкільників. У процесі ігрової діяльності діти вчаться розпізнавати власні емоції, виражати почуття, співпереживати іншим людям та контролювати свою поведінку. Гра створює атмосферу психологічного комфорту, у якій дитина почувається вільно та впевнено.

Особливо актуальним це є у сучасних умовах, коли багато дітей стикаються зі стресовими ситуаціями, інформаційним перевантаженням та емоційною напругою. Саме гра допомагає знизити рівень тривожності, створити позитивний емоційний настрій та забезпечити психологічну підтримку дошкільників.

Музичні та рухливі ігри позитивно впливають на емоційну сферу дітей, допомагають зняти напруження, покращують настрій та формують позитивне ставлення до колективної діяльності. Через гру дитина має можливість безпечно виражати власні переживання та емоції.

Важливу роль ігрова діяльність відіграє і у соціальному розвитку дошкільників. У процесі спільної гри діти навчаються взаємодіяти один з одним, домовлятися, дотримуватися правил, розподіляти обов’язки та вирішувати конфліктні ситуації. Саме у грі формуються перші навички співпраці та відповідальності.

Сюжетно-рольові ігри допомагають дітям краще зрозуміти взаємини між людьми, засвоїти соціальні ролі та правила поведінки у суспільстві.

Під час таких ігор дошкільники вчаться враховувати інтереси інших людей, співпереживати та допомагати одне одному.

С. Русова наголошувала, що дитина повинна мати можливість вільно проявляти себе у діяльності, яка викликає позитивні емоції та інтерес. Саме через гру найкраще формується соціальний досвід та позитивне ставлення до взаємодії з оточенням.

Останнім часом у закладах дошкільної освіти активно використовуються нейроігри, які позитивно впливають на розвиток уваги, пам’яті, координації рухів та емоційної стабільності дітей. Такі ігри

допомагають активізувати пізнавальні процеси, покращують концентрацію уваги та сприяють гармонійному розвитку дитини.

Основні напрями впливу ігрової діяльності на розвиток дітей дошкільного віку наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 — Вплив ігрової діяльності на розвиток дошкільників

Напрям розвитку	Вплив ігрової діяльності
Пізнавальний розвиток	Розвиток мислення, уваги, пам’яті, уяви та пізнавальної активності
Мовленнєвий розвиток	Збагачення словникового запасу, розвиток зв’язного мовлення
Емоційний розвиток	Формування емоційної чутливості, зниження тривожності
Соціальний розвиток	Формування навичок спілкування, співпраці та взаємодії
Фізичний розвиток	Розвиток координації рухів, спритності та рухової активності

Важливо зазначити, що ефективність ігрової діяльності значною мірою залежить від правильної організації освітнього процесу. Вихователь повинен створювати доброзичливу атмосферу, підтримувати ініціативу дітей та враховувати їхні індивідуальні особливості. Гра має відповідати віковим можливостям дошкільників та викликати у них позитивні емоції [1; 8; 13; 20].

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що ігрова діяльність є одним із найефективніших засобів розвитку дітей дошкільного віку, оскільки вона поєднує навчання, спілкування, творчість та емоційний комфорт. Саме у грі дитина найкраще проявляє власну активність, інтерес та здатність до самовираження.

Отже, ігрова діяльність має комплексний вплив на розвиток дошкільників. Вона сприяє формуванню пізнавальних, мовленнєвих, емоційних, соціальних та фізичних навичок, забезпечує позитивну мотивацію до діяльності та створює умови для гармонійного розвитку особистості дитини.

Висновки до першого розділу

У першому розділі бакалаврської кваліфікаційної роботи було проаналізовано теоретичні основи ігрової діяльності дітей дошкільного віку та визначено її значення у процесі розвитку особистості дитини.

У ході аналізу наукової літератури встановлено, що ігрова діяльність є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку та важливим засобом їхнього всебічного розвитку. Саме у процесі гри дитина активно пізнає навколишній світ, навчається взаємодіяти з іншими людьми, розвиває мовлення, мислення, уяву, емоційну сферу та творчі здібності.

Дослідження наукових праць сучасних українських дослідників і психологів дало можливість визначити основні підходи до трактування сутності ігрової діяльності. Науковці розглядають гру як природну потребу дитини, ефективний засіб навчання, виховання та соціалізації дошкільників. Встановлено, що ігрова діяльність сприяє формуванню пізнавальної активності, комунікативних навичок, самостійності та позитивного ставлення до освітньої діяльності.

У роботі було охарактеризовано особливості розвитку дітей дошкільного віку. Визначено, що дошкільний період є важливим етапом формування особистості дитини, упродовж якого активно розвиваються пізнавальна, мовленнєва, емоційна, соціальна та фізична сфери. Саме тому використання ігрової діяльності у роботі з дошкільниками є необхідною умовою гармонійного розвитку дитини.

У процесі дослідження було встановлено, що різні види ігор мають неоднаковий вплив на розвиток дошкільників. Сюжетно-рольові ігри сприяють розвитку соціальних навичок, мовлення та уяви; дидактичні — розвитку мислення, уваги та пам’яті; рухливі та музичні ігри позитивно впливають на фізичний і емоційний розвиток дітей; нейроігри сприяють розвитку уваги, координації рухів та міжпівкульної взаємодії.

Також було визначено, що ефективність ігрової діяльності значною мірою залежить від правильної організації освітнього процесу, професійної

діяльності вихователя, урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей. Важливими умовами є створення позитивної емоційної атмосфери, підтримка дитячої ініціативи та забезпечення активної участі дошкільників у різних видах ігрової діяльності.

Отже, теоретичний аналіз проблеми дослідження підтвердив, що ігрова діяльність є одним із найефективніших засобів розвитку дітей дошкільного віку. Комплексне використання різних видів ігор забезпечує всебічний розвиток особистості дитини, сприяє формуванню пізнавальної активності, мовленнєвих та соціальних навичок, емоційного благополуччя й позитивної мотивації до навчання та спілкування.

РОЗДІЛ 2
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Організація та методика дослідження

Дослідження психологічних особливостей ігрової діяльності, а також її впливу на розвиток дітей дошкільного віку проводилося з метою визначення ефективності використання різних видів ігор у освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Особлива увага приділялася впливу сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор на пізнавальний, мовленнєвий, емоційний і соціальний розвиток дошкільників.

Дослідження проводилося на базі Сімейного Клубу «Щасливе Батьківство». Сімейний Клуб «Щасливе Батьківство» є закладом, діяльність якого спрямована на всебічний розвиток дітей дошкільного віку. Освітній процес у закладі організовується з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, із використанням сучасних розвивальних технологій та ігрових методів. Для проведення дослідження було створено необхідні психологічні умови, що забезпечили можливість здійснення спостереження та експериментальної роботи.

У дослідженні брали участь діти старшого дошкільного віку у кількості 8 осіб віком 5–6 років. До складу груп увійшли діти приблизно однакового рівня фізичного та психічного розвитку, які регулярно відвідували заклад. Усі учасники дослідження були залучені до освітнього процесу відповідно до чинних програм дошкільної освіти. Експериментальну групу становили 4 дитини, контрольну групу – 4 дитини. Для проведення дослідження було сформовано дві групи дітей:

— експериментальна група — діти, з якими систематично проводилася робота із використанням різних видів ігор;

— контрольна група — діти, освітній процес яких здійснювався за традиційною системою роботи.

Організація дослідження здійснювалася у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

Формувальний етап дослідження тривав шість тижнів та проводився в експериментальній групі. Упродовж цього періоду з дітьми систематично організовувалися різні види ігрової діяльності, спрямовані на розвиток пізнавальної, мовленнєвої, емоційної та соціальної сфер. Ігри проводилися 4–5 разів на тиждень під час занять, прогулянок та самостійної діяльності дітей. До змісту формувального впливу було включено сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі, музичні та нейроігри.

Після завершення формувального етапу було проведено контрольний етап дослідження, який передбачав повторне психологічне обстеження дітей за тими самими критеріями, що використовувалися на констатувальному етапі. Це дало можливість оцінити ефективність упровадженого комплексу ігор та визначити динаміку розвитку дітей дошкільного віку.

На констатувальному етапі було визначено психологічні особливості ігрової діяльності, які визначались специфікою використання певних видів ігор, так і через визначення початкового рівня розвитку дітей дошкільного віку. Особлива увага приділялася вивченню:

— рівня пізнавальної активності;

— розвитку мовлення;

— особливостей емоційного стану;

— сформованості соціальних навичок;

— активності дітей у процесі ігрової діяльності.

На формувальному етапі дослідження в експериментальній групі систематично використовувалися різні види ігор:

— сюжетно-рольові;

— дидактичні;

— рухливі;

— музичні;

— нейроігри.

Ігрові заняття проводилися під час освітньої діяльності, прогулянок, індивідуальної та групової роботи з дітьми. Основною метою формувального етапу було створення умов для комплексного розвитку дошкільників через активну ігрову діяльність.

На контрольному етапі здійснювався повторний аналіз рівня розвитку дітей дошкільного віку та порівняння отриманих результатів із показниками констатувального етапу. Це дозволило визначити ефективність використання ігрової діяльності у розвитку дошкільників.

Для досягнення поставленої мети були використані такі методи дослідження:

— аналіз наукової літератури;

— психологічне спостереження;

— бесіда;

— аналіз результатів діяльності дітей;

— порівняння результатів констатувального та контрольного етапів дослідження;

— узагальнення отриманих результатів.

Для визначення рівня розвитку дітей дошкільного віку використовувалася карта психологічного спостереження, що передбачала оцінювання пізнавального, мовленнєвого, емоційного та соціального критеріїв. Рівень сформованості кожного критерію визначався за трьома рівнями: високий, середній та низький.

У процесі дослідження використовувалися методики спостереження за ігровою діяльністю дітей, оцінювання рівня мовленнєвої активності, пізнавального інтересу та комунікативних навичок дошкільників.

Для оцінювання рівня розвитку дітей було визначено такі критерії:

— пізнавальний критерій;

— мовленнєвий критерій;

— емоційний критерій;

— соціальний критерій.

Кожен критерій оцінювався за трьома рівнями:

— високий;

— середній;

— низький.

Таблиця 2.1 — Критерії оцінювання рівня розвитку дітей дошкільного віку

Критерій	Показники
Пізнавальний	Рівень уваги, пам’яті, пізнавальної активності
Мовленнєвий	Словниковий запас, зв’язне мовлення, комунікативність
Емоційний	Емоційна стабільність, прояв емоцій, зацікавленість
Соціальний	Уміння взаємодіяти з однолітками, дотримання правил

Критерії оцінювання рівня розвитку дітей дошкільного віку наведено в таблиці 2.1

Зразок діагностичної карти оцінювання рівня розвитку дітей дошкільного віку наведено в додатку Е.

Під час організації дослідження враховувалися вікові особливості дітей дошкільного віку, їхні інтереси, емоційний стан та індивідуальні можливості. Особлива увага приділялася створенню доброзичливої атмосфери та психологічного комфорту дітей.

У процесі роботи використовувалися ігрові методи, які відповідали віковим особливостям дошкільників та сприяли їхній активній участі в освітньому процесі. Ігрові завдання підбиралися з урахуванням рівня розвитку дітей та були спрямовані на формування пізнавальної активності, мовлення, соціальних навичок та емоційної стабільності.

Ефективність розвитку дітей дошкільного віку значною мірою залежить від правильної організації освітнього процесу та систематичного

використання ігрової діяльності. Саме гра створює умови для активного залучення дітей до пізнавальної діяльності та забезпечує їхній гармонійний розвиток.

Отже, організація та методика дослідження були спрямовані на визначення впливу ігрової діяльності на розвиток дітей дошкільного віку та перевірку ефективності використання різних видів ігор у освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Дослідження проводилося у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. На констатувальному етапі було визначено початковий рівень розвитку дітей дошкільного віку. Формувальний етап передбачав систематичне використання комплексу ігор та вправ, спрямованих на розвиток пізнавальної, мовленнєвої, емоційної та соціальної сфер дошкільників. На контрольному етапі здійснювалося повторне оцінювання рівня розвитку дітей та порівняння отриманих результатів.

2.2. Констатувальний етап дослідження

На констатувальному етапі дослідження було проведено дослідження психологічних особливостей ігрової діяльності дітей дошкільного віку через переважне використання ними певних видів ігор, а також оцінювання рівня розвитку дітей старшого дошкільного віку за пізнавальним, мовленнєвим, емоційним та соціальним критеріями. Метою даного етапу було визначення вихідного рівня розвитку дошкільників та виявлення напрямів, які потребують подальшої корекційно-розвивальної роботи.

Для дослідження пізнавального розвитку використовувалися дидактичні завдання на класифікацію предметів, встановлення причинно-наслідкових зв’язків, порівняння та узагальнення. Також враховувалися рівень уваги, самостійність виконання завдань та зацікавленість дітей у пізнавальній діяльності.

Мовленнєвий розвиток оцінювався шляхом проведення бесід, аналізу відповідей дітей на запитання та спостереження за їхньою участю у діалогічному спілкуванні. Особлива увага приділялася словниковому запасу, зв’язності мовлення та комунікативній активності.

Емоційний розвиток визначався під час спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі ігрової діяльності, рівнем зацікавленості виконанням завдань та особливостями взаємодії з однолітками.

Соціальний розвиток досліджувався шляхом спостереження за поведінкою дітей у колективних іграх, умінням співпрацювати, дотримуватися правил та вирішувати конфліктні ситуації/

Таблиця 2.2 — Рівні розвитку дітей дошкільного віку на констатувальному етапі

Рівень розвитку	Характеристика
Високий	Дитина активна, самостійна, проявляє інтерес до діяльності та спілкування
Середній	Дитина виконує завдання за допомогою дорослого, проявляє нестійкий інтерес
Низький	Дитина пасивна, має труднощі у спілкуванні та виконанні завдань

Рівні розвитку дітей дошкільного віку на констатувальному етапі наведено в таблиці 2.2.

Узагальнені результати констатувального етапу дослідження подано в додатку Ж.

Під час спостереження було встановлено, що більшість дітей проявляють зацікавленість до ігрової діяльності, активно взаємодіють з однолітками та позитивно реагують на різні види ігор. Особливу активність дошкільники виявляли під час сюжетно-рольових та рухливих ігор.

Під час вивчення пізнавального розвитку дошкільників за допомогою психологічного спостереження, дидактичних завдань та аналізу результатів діяльності було встановлено, що частина дітей швидко виконувала запропоновані завдання, виявляла допитливість та прагнула самостійно

знаходити відповіді. Проте окремі дошкільники потребували додаткової допомоги вихователя, мали труднощі з концентрацією уваги та швидко втрачали інтерес до діяльності.

Результати спостереження за мовленнєвим розвитком дошкільників показали, що більшість дітей мають достатній словниковий запас та охоче вступають у спілкування. Водночас у деяких дітей спостерігалися труднощі у побудові зв'язних висловлювань, недостатня активність у діалозі та невпевненість під час спілкування з однолітками.

Аналіз емоційного розвитку дошкільників, проведений під час спостереження за поведінкою дітей у різних видах діяльності, засвідчив, що більшість вихованців позитивно ставляться до спільної діяльності та проявляють емоційну відкритість. Проте окремі діти були сором'язливими, уникали активної взаємодії або швидко втрачали емоційний інтерес до виконання завдань.

Під час психологічного спостереження за взаємодією дітей у колективній діяльності та аналізу їхньої поведінки в ігрових ситуаціях було встановлено, що значна частина дітей уміє взаємодіяти з однолітками, дотримуватися правил гри та працювати в колективі. Водночас деякі дошкільники мали труднощі у спільній діяльності, не завжди могли самостійно вирішувати конфліктні ситуації та потребували підтримки вихователя.

Для більш наочного представлення результатів дослідження було узагальнено рівні розвитку дітей за основними критеріями.

Таблиця 2.3 — Узагальнені результати дослідження рівня розвитку дошкільників

Критерій	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Пізнавальний	12,5 %	62,5 %	25 %
Мовленнєвий	25 %	62,5 %	12,5 %
Емоційний	37,5 %	50 %	12,5 %
Соціальний	25 %	62,5 %	12,5 %

Узагальнені результати дослідження рівня розвитку дошкільників наведено в таблиці 2.3.

Для більш наочного представлення результатів констатувального етапу дослідження їх подано на рисунку 2.1.

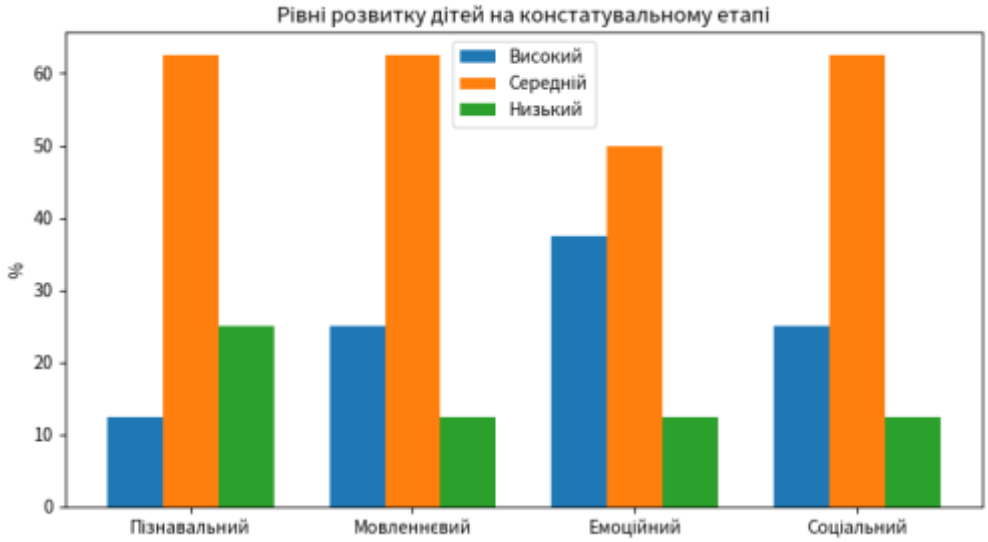

Рисунок 2.1 – Рівні розвитку дітей дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження

Аналіз отриманих результатів свідчить про переважання середнього рівня розвитку за всіма досліджуваними критеріями. Найвищі показники зафіксовано за емоційним критерієм, тоді як найнижчі — за пізнавальним та соціальним. Отримані результати дозволили визначити актуальний рівень розвитку дітей дошкільного віку та виявити напрями, які потребують подальшого розвитку.

Отже, результати констатувального етапу дослідження дали змогу визначити особливості розвитку дітей дошкільного віку та стали основою для розроблення комплексу ігор і вправ, спрямованих на їх подальший розвиток.

2.3. Формувальний етап дослідження

Формувальний етап дослідження тривав шість тижнів. Ігри проводилися 4–5 разів на тиждень під час занять, прогулянок та самостійної діяльності дітей. Протягом зазначеного періоду з дітьми систематично

проводилися заняття з використанням сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор. Ігрова діяльність організовувалася щоденно під час занять, прогулянок, ранкових зустрічей та самостійної діяльності дітей.

Основною метою формувального етапу було створення умов для всебічного розвитку дошкільників шляхом цілеспрямованого використання різних видів ігор.

Сюжетно-рольові ігри посідали важливе місце у роботі з дошкільниками, оскільки саме вони забезпечували найбільш активну взаємодію дітей між собою. Під час таких ігор діти моделювали різні життєві ситуації, виконували певні ролі та вчилися взаємодіяти у колективі.

У роботі використовувалися ігри:

— «Лікарня»;
— «Магазин»;
— «Сім’я»;
— «Кафе»;
— «Школа»;
— «Подорож».

Під час сюжетно-рольових ігор діти активно спілкувалися між собою, домовлялися про розподіл ролей, самостійно будували ігровий сюжет та вчилися дотримуватися правил. Було встановлено, що саме цей вид ігор найбільше сприяв розвитку мовлення, соціальних навичок та емоційної відкритості дітей.

У процесі спостереження встановлено, що після систематичного використання сюжетно-рольових ігор дошкільники стали більш активними у спілкуванні, впевненішими під час взаємодії з однолітками та охочіше брали участь у колективній діяльності.

Дидактичні ігри використовувалися з метою розвитку пізнавальної активності, уваги, пам’яті та мислення дітей. Особливістю таких ігор було поєднання навчальних завдань із захопливою ігровою діяльністю.

У роботі застосовувалися:

— «Знайди зайве»;

— «Що змінилося?»;

— «Склади картинку»;

— «Відгадай предмет»;

— «Чарівний мішечок».

Під час дидактичних ігор діти вчилися порівнювати предмети, знаходити спільні та відмінні ознаки, розв’язувати прості логічні завдання та концентрувати увагу. Результати спостереження засвідчили, що використання таких ігор позитивно вплинуло на розвиток мислення та пізнавального інтересу дошкільників.

Діти стали більш уважними, активніше відповідали на запитання та проявляли інтерес до виконання пізнавальних завдань. Особливо ефективними дидактичні ігри були для розвитку уваги та пам’яті.

Рухливі ігри використовувалися для розвитку фізичної активності, координації рухів, спритності та витривалості дітей. Крім фізичного розвитку, такі ігри позитивно впливали на емоційний стан дошкільників та сприяли формуванню навичок взаємодії у колективі

У процесі роботи використовувалися:

— «Квач»;

— «Море хвилюється»;

— «Знайди свій колір»;

— естафети;

— рухливі ігри з м’ячем.

Під час рухливих ігор діти вчилися діяти за сигналом, швидко реагувати на зміну умов та координувати власні рухи. Було встановлено, що після проведення рухливих ігор діти ставали більш активними, емоційно відкритими та краще взаємодіяли між собою.

Рухливі ігри також сприяли зниженню емоційного напруження та створенню позитивної атмосфери у групі.

Музичні ігри були спрямовані на розвиток емоційної сфери, творчих здібностей, ритму та координації рухів дітей. Такі ігри створювали позитивний емоційний настрій та допомагали дітям вільніше виражати власні емоції.

У роботі використовувалися:

— музично-ритмічні вправи;

— танцювальні ігри;

— ігри з музичним супроводом;

— рухи під музику;

— ігри на розвиток ритму.

Було встановлено, що музичні ігри позитивно впливали на емоційний стан дітей, допомагали подолати сором'язливість та підвищували активність дошкільників під час колективної діяльності.

Нейроігри використовувалися для розвитку уваги, міжпівкульної взаємодії, координації рухів та дрібної моторики. Особливо ефективними такі ігри були для дітей, які мали труднощі з концентрацією уваги або швидко втрачали інтерес до діяльності.

У процесі роботи використовувалися:

— пальчикові вправи;

— вправи на координацію рухів;

— одночасні рухи обома руками;

— вправи на розвиток уваги;

— ігри на швидкість реакції.

Було встановлено, що нейроігри позитивно впливали на концентрацію уваги, активність дітей та їхню зацікавленість у виконанні завдань.

Детальний опис сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейропсихологічних ігор наведено в додатках А–Д.

Для перевірки ефективності розробленого комплексу ігор після завершення формувального етапу було проведено контрольне обстеження дітей експериментальної та контрольної груп. Повторна діагностика

здійснювалася за тими самими критеріями, що й на констатувальному етапі: пізнавальним, мовленнєвим, емоційним та соціальним. Порівняння результатів дало можливість визначити динаміку розвитку дітей та оцінити результативність використання різних видів ігор у роботі з дошкільниками.

Таблиця 2.4 — Ефективність різних видів ігор у розвитку дошкільників

Вид гри	Найбільш ефективний напрям розвитку
Сюжетно-рольові	Соціальний та мовленнєвий розвиток
Дидактичні	Пізнавальний розвиток
Рухливі	Фізичний та емоційний розвиток
Музичні	Емоційний та творчий розвиток
Нейроігри	Розвиток уваги та координації

Результати дослідження ефективності різних видів ігор наведено в таблиці 2.4.

Приклади ігор та вправ, які використовувалися під час формувального етапу дослідження, подано в додатках А–Д.

Після завершення формувального етапу було проведено контрольне обстеження дітей експериментальної та контрольної груп. Повторна діагностика здійснювалася за тими самими критеріями, що й на констатувальному етапі. Отримані результати дали можливість оцінити ефективність використання різних видів ігор та визначити зміни у рівні розвитку дітей дошкільного віку. Найбільш виражені позитивні зміни спостерігалися у дітей під час використання сюжетно-рольових та дидактичних ігор, що підтверджує доцільність їх систематичного застосування в освітньому процесі.

Під час дослідження було встановлено, що найбільш ефективними для розвитку соціальних навичок та мовлення є сюжетно-рольові ігри. Саме під час таких ігор діти найбільше взаємодіють між собою, вчаться висловлювати власні думки та співпрацювати.

Для розвитку пізнавальної активності найбільш результативними виявилися дидактичні ігри, оскільки вони сприяли розвитку уваги, мислення та пам’яті. Рухливі та музичні ігри найбільше впливали на емоційний стан дітей, створювали позитивну атмосферу та сприяли фізичній активності [6; 19].

Нейроігри виявилися ефективними для розвитку концентрації уваги, координації рухів та активізації пізнавальних процесів. Особливо позитивні результати спостерігалися у дітей, які раніше швидко втрачали інтерес до діяльності або мали труднощі з організованістю.

Найбільш ефективним є комплексне використання різних видів ігор, оскільки кожен із них має свій вплив на розвиток дитини. Поєднання сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор дозволяє забезпечити всебічний розвиток дошкільників та створити сприятливі умови для їхнього емоційного благополуччя.

З урахуванням отриманих результатів дослідження було розроблено комплекс ігор і вправ, спрямованих на всебічний розвиток дітей дошкільного віку. Комплекс створено з урахуванням сучасних підходів до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти та вікових особливостей дітей.

Метою комплексу є створення умов для розвитку пізнавальної активності, мовлення, емоційної сфери, соціальних навичок і рухової активності дошкільників засобами ігрової діяльності.

Розроблений комплекс ігор спрямований на стимулювання пізнавальної активності, розвиток емоційної сфери, комунікативних навичок та формування позитивного ставлення до взаємодії з однолітками. Добір ігор здійснювався з урахуванням психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку.

Під час розроблення комплексу враховувалися такі принципи:

– відповідність змісту ігор віковим особливостям дітей;

– урахування індивідуальних можливостей та інтересів дошкільників;

– поєднання навчальної та ігрової діяльності;

– систематичність використання ігор;

– створення позитивного емоційного середовища;

– забезпечення активної взаємодії дітей у процесі діяльності.

До комплексу включено сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі, музичні та нейроігри.

Для наочного представлення структури розробленого комплексу ігор його складові подано на рисунку 2.2.

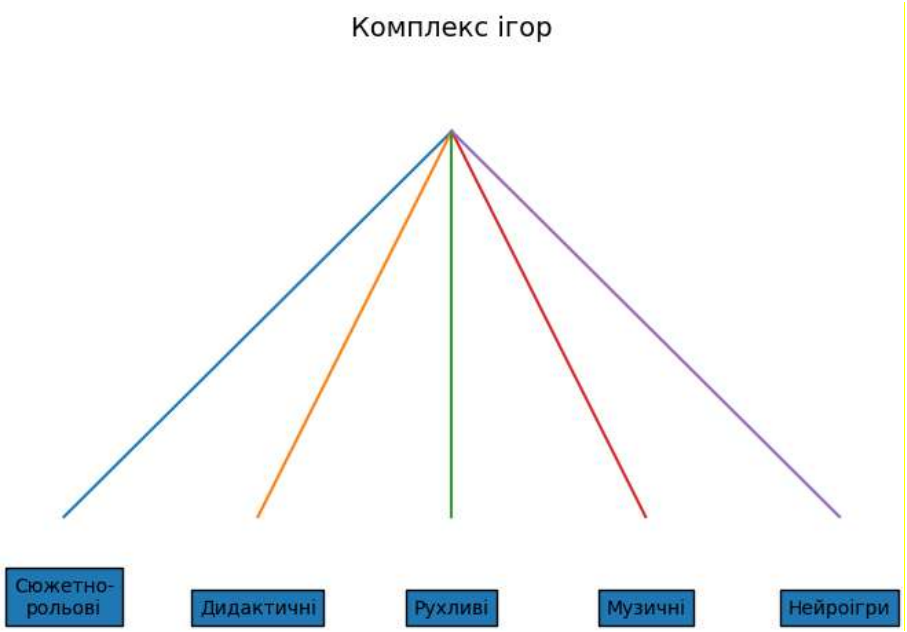

Рисунок 2.2 – Структура комплексу ігор для розвитку дітей дошкільного віку

Кожен вид ігор спрямований на реалізацію окремих освітніх завдань і водночас забезпечує комплексний вплив на розвиток особистості дитини.

Основними завданнями комплексу є:

– розвиток пізнавальної активності;

– формування мовленнєвих умінь;

– розвиток уваги, пам’яті та мислення;

– формування навичок спілкування і співпраці;

– розвиток емоційної сфери;

– удосконалення координації рухів і дрібної моторики;

– підвищення мотивації до пізнавальної діяльності.

Організація ігрової діяльності передбачала використання різних форм роботи: групової, підгрупової та індивідуальної. Ігри добиралися відповідно до освітніх завдань, рівня підготовленості дітей та змісту освітньої діяльності.

Обґрунтування вибору ігор

Добір ігор до комплексу здійснювався відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дітей старшого дошкільного віку. Під час розроблення враховувалася необхідність комплексного впливу на різні сфери розвитку особистості дитини. Саме тому до комплексу були включені ігри різних видів, кожен із яких виконував певні розвивальні функції.

Сюжетно-рольові ігри забезпечували розвиток соціальної компетентності, формування навичок спілкування, співпраці та взаємодії з однолітками. У процесі виконання ролей діти вчилися домовлятися, висловлювати власну думку, враховувати позицію інших учасників гри та дотримуватися встановлених правил.

Дидактичні ігри були спрямовані на розвиток пізнавальних процесів, зокрема уваги, пам’яті, мислення та спостережливості. Виконання ігрових завдань сприяло активізації пізнавального інтересу та формуванню вміння самостійно знаходити правильні рішення.

Рухливі ігри використовувалися для розвитку координації рухів, спритності, швидкості реакції та загальної рухової активності дітей. Такі ігри позитивно впливали на емоційний стан дошкільників і сприяли підтриманню високого рівня зацікавленості під час занять.

Музичні ігри забезпечували розвиток ритмічності, емоційної виразності, творчої активності та здатності до самовираження. Їх використання сприяло створенню позитивної атмосфери та підтримувало емоційне благополуччя дітей.

Нейроігри були спрямовані на розвиток міжпівкульної взаємодії, дрібної моторики, концентрації уваги та самоконтролю. Виконання спеціальних вправ дозволяло активізувати пізнавальну діяльність та підвищувати ефективність засвоєння нового матеріалу.

Комплекс ігор для розвитку дітей дошкільного віку наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Комплекс ігор для розвитку дітей дошкільного віку

Вид гри	Назва гри	Основна мета
Сюжетно-рольова	«Лікарня»	Формування комунікативних навичок та соціальної взаємодії
Сюжетно-рольова	«Магазин»	Розвиток мовлення та навичок спілкування
Дидактична	«Знайди зайве»	Розвиток логічного мислення та уваги
Дидактична	«Що змінилося?»	Розвиток пам’яті та спостережливості
Рухлива	«Квач»	Розвиток спритності та швидкості реакції
Рухлива	«Море хвилюється»	Розвиток координації рухів та уяви
Музична	«Рухи під музику»	Розвиток ритму та емоційності
Нейропсихологічні ігри	Пальчикові вправи	Розвиток дрібної моторики та уваги

Представлений комплекс включає різні види ігор, які взаємодоповнюють одна одну та забезпечують комплексний вплив на пізнавальний, мовленнєвий, емоційний, соціальний і фізичний розвиток дітей дошкільного віку.

З метою підвищення ефективності використання комплексу було визначено особливості організації окремих ігор. Наприклад, під час сюжетно-рольової гри «Лікарня» діти розподіляли ролі лікаря, пацієнта та реєстратора, навчалися будувати діалог і взаємодіяти між собою. Дидактична гра «Знайди зайве» спрямовувалася на розвиток логічного мислення шляхом визначення предмета, який не належить до певної групи. Рухлива гра «Квач» сприяла розвитку швидкості реакції та координації рухів. Використання зазначених ігор забезпечувало активне залучення дітей до освітньої діяльності.

Після впровадження комплексу було встановлено, що найбільшої ефективності можна досягти за умови поєднання різних видів ігрової

діяльності. Використання сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор забезпечує цілісний підхід до організації освітнього процесу та створює умови для гармонійного розвитку дітей дошкільного віку.

Організація роботи з дітьми

Робота за розробленим комплексом здійснювалася систематично протягом формувального етапу дослідження. Ігри включалися до різних видів діяльності дітей та проводилися з урахуванням рівня їхньої підготовленості, інтересів і потреб. Особлива увага приділялася створенню доброзичливої атмосфери, яка сприяла активній участі кожної дитини у спільній діяльності.

Під час проведення ігор використовувалися методи заохочення, підтримки та позитивного підкріплення, що сприяло підвищенню впевненості дітей у власних можливостях та формуванню позитивної мотивації до діяльності.

Основні напрями впливу комплексу ігор на розвиток дошкільників наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Основні напрями впливу комплексу ігор на розвиток дошкільників

Напрям розвитку	Результат впливу
Пізнавальний розвиток	Розвиток уваги, пам’яті, мислення та пізнавальної активності
Мовленнєвий розвиток	Збагачення словникового запасу та розвиток зв’язного мовлення
Емоційний розвиток	Зниження тривожності та формування позитивних емоцій
Соціальний розвиток	Формування навичок співпраці та спілкування
Фізичний розвиток	Удосконалення координації рухів та рухової активності

Отже, використання комплексу ігор створює умови для гармонійного розвитку особистості дитини та сприяє формуванню основних психологічних новоутворень старшого дошкільного віку.

Таким чином, розроблений комплекс ігор може бути використаний у практичній діяльності закладів дошкільної освіти як складова освітнього процесу, спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості дитини.

Формувальний етап дослідження тривав шість тижнів та передбачав систематичне використання розробленого комплексу ігор у роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Під час формувального етапу застосовувалися сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі, музичні та нейроігри, спрямовані на розвиток пізнавальної, мовленнєвої, емоційної та соціальної сфер особистості дитини. З метою документування процесу впровадження комплексу ігор під час формувального етапу дослідження здійснювалася фотофіксація роботи з дітьми. Відповідні фотоматеріали наведено у додатку И.

Ігрова діяльність організовувалася у груповій, підгруповій та індивідуальній формах відповідно до змісту завдань та індивідуальних особливостей дітей. Використання комплексу здійснювалося під час освітньої діяльності та режимних моментів закладу дошкільної освіти.

2.4. Контрольний етап дослідження та аналіз результатів

Після завершення формувального етапу було проведено контрольний етап дослідження, який передбачав повторне оцінювання дітей за тими самими критеріями, що використовувалися на констатувальному етапі.

На контрольному етапі дослідження було проведено повторне оцінювання рівня розвитку дітей дошкільного віку з метою визначення ефективності використання різних видів ігрової діяльності у освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Аналіз результатів дослідження дозволив визначити зміни у пізнавальному, мовленнєвому, емоційному та соціальному розвитку дошкільників після проведення формувального етапу.

Під час контрольного етапу використовувалися ті самі методи дослідження, що й на констатувальному:

— аналіз наукової літератури;

— психологічне спостереження;

— бесіда;

— аналіз результатів діяльності дітей;

— порівняння результатів констатувального та контрольного етапів дослідження;

— узагальнення отриманих результатів.

Порівняння результатів констатувального та контрольного етапів показало позитивну динаміку розвитку дітей експериментальної групи. Особливо помітні зміни спостерігалися у розвитку мовлення, пізнавальної активності та соціальних навичок дошкільників.

У процесі спостереження було встановлено, що після систематичного використання різних видів ігор діти стали більш активними, самостійними та впевненими у спілкуванні. Дошкільники охочіше брали участь у колективній діяльності, проявляли ініціативу та позитивно взаємодіяли з однолітками.

Таблиця 2.7 — Порівняння рівнів розвитку дітей дошкільного віку до та після формувального етапу

Рівень розвитку	До експерименту	Після експерименту
Високий	25 %	50 %
Середній	50 %	37,5 %
Низький	25 %	12,5%

Порівняння рівнів розвитку дітей дошкільного віку до та після формувального етапу наведено в таблиці 2.7.

Для наочного відображення динаміки рівнів розвитку дітей дошкільного віку результати подано на рисунку 2.3.

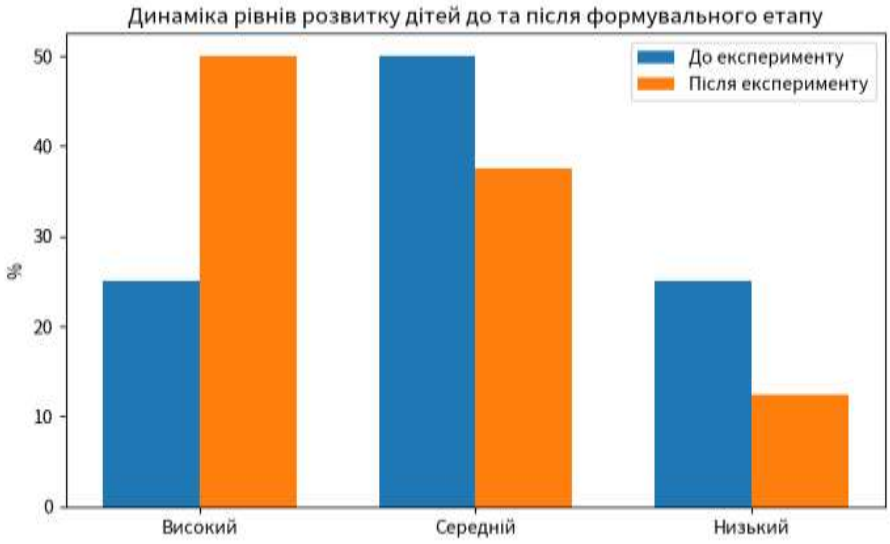

Рисунок 2.3 – Динаміка рівнів розвитку дітей дошкільного віку до та після формувального етапу дослідження

Отримані результати свідчать про збільшення кількості дітей із високим рівнем розвитку та зменшення кількості дошкільників із низьким рівнем. Це підтверджує ефективність використання ігрової діяльності у процесі розвитку дітей дошкільного віку.

Під час аналізу пізнавального розвитку було встановлено, що після проведення формувального етапу діти стали більш уважними, активніше виконували завдання та проявляли більший інтерес до пізнавальної діяльності. Дошкільники швидше орієнтувалися у запропонованих ситуаціях, краще концентрували увагу та охочіше брали участь у дидактичних іграх.

Особливо ефективними для розвитку пізнавальної активності виявилися дидактичні та нейроігри. Під час таких ігор діти вчилися аналізувати, порівнювати предмети, знаходити причинно-наслідкові зв’язки та самостійно приймати рішення.

Таблиця 2.8 — Динаміка пізнавального розвитку дошкільників

Рівень	**До формувального етапу**	**Після формувального етапу**
Високий	25 %	50 %
Середній	50 %	37,5 %
Низький	25 %	12,5 %

Динаміку пізнавального розвитку дошкільників наведено в таблиці 2.8.

Позитивні зміни зафіксовано і в мовленнєвому розвитку дошкільників, що підтверджується результатами контрольного етапу дослідження.

Сюжетно-рольові ігри найбільше сприяли розвитку зв’язного мовлення та комунікативних навичок. Під час виконання ролей діти будували діалоги, домовлялися між собою та вчилися слухати співрозмовника.

Таблиця 2.9 — Динаміка мовленнєвого розвитку дошкільників

Рівень	До формувального етапу	Після формувального етапу
Високий	25 %	62,5 %
Середній	62,5%	25 %
Низький	12,5 %	12,5%

Динаміку мовленнєвого розвитку дошкільників наведено в таблиці 2.9.

Під час аналізу емоційного розвитку було встановлено, що після використання музичних, рухливих та сюжетно-рольових ігор діти стали більш відкритими, емоційно активними та впевненими у собі. У більшості дошкільників спостерігалося зниження тривожності та покращення емоційного стану.

Музичні та рухливі ігри створювали позитивну атмосферу у групі, допомагали дітям вільніше виражати емоції та сприяли формуванню доброзичливих взаємин між однолітками.

Таблиця 2.10 — Динаміка емоційного розвитку дошкільників

Рівень	До формувального етапу	Після формувального етапу
Високий	37,5 %	62,5 %
Середній	50%	25 %
Низький	12,5 %	12,5 %

Динаміку емоційного розвитку дошкільників наведено в таблиці 2.10.

Значні позитивні зміни спостерігалися і у соціальному розвитку дітей. Після проведення формувального етапу дошкільники стали краще

взаємодіяти між собою, частіше допомагали одне одному та дотримувалися правил колективної діяльності.

Під час сюжетно-рольових та рухливих ігор діти вчилися співпрацювати, розподіляти ролі та вирішувати конфліктні ситуації. Це позитивно вплинуло на формування навичок комунікації та взаємодії у колективі.

Таблиця 2.11 — Динаміка соціального розвитку дошкільників

Рівень	До формувального етапу	Після формувального етапу
Високий	25 %	50 %
Середній	62,5%	37,5 %
Низький	12,5 %	12,5 %

Динаміку соціального розвитку дошкільників наведено в таблиці 2.11.

У процесі дослідження було встановлено, що найбільш ефективними для розвитку дітей дошкільного віку виявилися сюжетно-рольові та дидактичні ігри. Саме вони забезпечували найбільшу активність дітей, сприяли розвитку мовлення, мислення та соціальних навичок.

Водночас рухливі та музичні ігри позитивно впливали на емоційний стан дітей, допомагали створити сприятливу атмосферу та забезпечували фізичну активність дошкільників. Нейроігри виявилися ефективними для розвитку уваги, координації рухів та концентрації.

Таблиця 2.12 — Найбільш ефективні види ігор за напрямами розвитку

Напрям розвитку	Найбільш ефективний вид гри
Пізнавальний	Дидактичні та нейроігри
Мовленнєвий	Сюжетно-рольові ігри
Емоційний	Музичні та рухливі ігри
Соціальний	Сюжетно-рольові та рухливі ігри

Найбільш ефективні види ігор за напрямами розвитку наведено в таблиці 2.12.

Узагальнені результати контрольного етапу дослідження наведено в додатку З. Фотоматеріали проведення формувального етапу дослідження подано в додатку И.

Узагальнення результатів контрольного етапу дослідження засвідчило позитивну динаміку розвитку дітей дошкільного віку за пізнавальним, мовленнєвим, емоційним та соціальним напрямами. Найбільш результативними виявилися сюжетно-рольові та дидактичні ігри, тоді як комплексне використання різних видів ігрової діяльності забезпечило найбільш повний розвиток особистості дошкільника.

Отримані результати підтверджують, що кожен вид гри має власний розвивальний потенціал. Найбільш комплексний вплив на розвиток особистості дошкільника забезпечують сюжетно-рольові та дидактичні ігри, тоді як рухливі, музичні та нейроігри ефективно доповнюють освітній процес і сприяють гармонійному розвитку дитини.

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційної роботи досліджено особливості використання ігрової діяльності у розвитку дітей дошкільного віку та визначено ефективність різних видів ігор у роботі з дошкільниками.

На констатувальному етапі дослідження було визначено психологічні особливості ігрової діяльності дітей, які полягають у переважному використанні певних видів ігор, а також було встановлено початковий рівень пізнавального, мовленнєвого, емоційного та соціального розвитку дітей дошкільного віку. Результати засвідчили переважання середнього рівня розвитку за більшістю досліджуваних критеріїв, а також наявність окремих труднощів у спілкуванні, пізнавальній активності, концентрації уваги та самостійності дітей.

У ході формувального етапу було організовано систематичне використання різних видів ігрової діяльності, зокрема сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор. Добір ігор здійснювався з урахуванням вікових особливостей дошкільників, їхніх інтересів та рівня

розвитку. Це сприяло активізації пізнавальної діяльності, підвищенню мотивації до спільної діяльності та створенню позитивного емоційного середовища.

Аналіз результатів дослідження показав, що сюжетно-рольові ігри найбільш ефективно впливають на розвиток мовлення, комунікативних умінь і соціальних навичок; дидактичні ігри сприяють розвитку уваги, пам’яті, мислення та пізнавальної активності; рухливі та музичні ігри позитивно впливають на емоційний стан дітей, розвиток фізичної активності та взаємодію в колективі; нейроігри забезпечують розвиток уваги, координації рухів і здатності до концентрації.

Результати контрольного етапу підтвердили позитивну динаміку розвитку дітей дошкільного віку. Зафіксовано збільшення кількості дітей із високим рівнем розвитку та зменшення кількості дошкільників із низьким рівнем за пізнавальним, мовленнєвим, емоційним і соціальним критеріями.

Отримані результати дозволяють не тільки визначити особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку, але й підтверджують ефективність використання ігрової діяльності як важливого засобу всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Комплексне застосування різних видів ігор сприяє розвитку пізнавальної активності, комунікативних умінь, емоційної стабільності та соціальної компетентності дошкільників.

РОЗДІЛ 3
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

3.1. Методичні рекомендації для вихователів

На основі результатів проведеного дослідження було розроблено методичні рекомендації щодо організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Їх впровадження спрямоване на підвищення ефективності освітнього процесу, створення сприятливих умов для розвитку особистості дитини та забезпечення гармонійної взаємодії між закладом дошкільної освіти і сім'єю.

Використання ігрової діяльності в роботі з дошкільниками повинно здійснюватися систематично та відповідати віковим особливостям дітей, їхнім потребам, інтересам і рівню розвитку. Організація ігор має забезпечувати активну участь кожної дитини, створювати умови для самостійності, творчості та позитивного емоційного спілкування.

Рекомендації щодо організації ігрової діяльності

Ефективність використання ігрової діяльності значною мірою залежить від правильності її організації. Під час добору ігор необхідно враховувати вікові особливості дітей дошкільного віку, рівень їхнього розвитку, інтереси та індивідуальні потреби. Ігрові завдання повинні бути доступними для розуміння, викликати позитивні емоції та стимулювати активну участь дітей у спільній діяльності.

Важливо забезпечувати поступове ускладнення змісту ігор відповідно до можливостей дітей. Надмірно складні завдання можуть знижувати мотивацію та впевненість у власних силах, тоді як занадто прості не сприятимуть розвитку пізнавальної активності. Оптимальним є поєднання знайомих дітям ігор із новими елементами та завданнями.

Особливу увагу доцільно приділяти створенню позитивного психологічного клімату в дитячому колективі. У процесі гри дитина повинна відчувати підтримку, прийняття та можливість вільно висловлювати власні думки й емоції. Доброзичлива атмосфера сприяє розвитку впевненості у собі, комунікативних навичок та позитивного ставлення до спільної діяльності.

Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Важливою умовою успішного розвитку дитини є узгоджена взаємодія педагогів, психолога та батьків. Єдність вимог і підходів до організації ігрової діяльності забезпечує більш ефективне формування пізнавальних, мовленнєвих, емоційних та соціальних навичок дошкільників.

Батькам рекомендується брати активну участь в організації ігор удома, підтримувати інтерес дитини до творчої та пізнавальної діяльності, заохочувати спілкування з однолітками та створювати умови для самостійної ігрової активності. Спільні ігри дітей і дорослих сприяють зміцненню емоційного контакту в сім'ї та позитивно впливають на особистісний розвиток дитини.

Значення ігрової діяльності для розвитку особистості дитини.

Систематичне використання різних видів ігор сприяє гармонійному розвитку особистості дошкільника. У процесі гри дитина навчається взаємодіяти з іншими людьми, приймати рішення, контролювати власну поведінку та проявляти ініціативу. Ігрова діяльність створює умови для розвитку самостійності, відповідальності та творчого потенціалу.

Таким чином, реалізація запропонованих методичних рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу та створенню сприятливих умов для всебічного розвитку дітей дошкільного віку.

Практичні рекомендації для вихователів.

У процесі організації ігрової діяльності вихователю доцільно дотримуватися таких рекомендацій:

— використовувати різні види ігор залежно від освітніх завдань;

— забезпечувати поступове ускладнення змісту ігор;

— створювати позитивну емоційну атмосферу під час занять;

— заохочувати ініціативність та самостійність дітей;

— організовувати ігрову взаємодію між дошкільниками;

— враховувати індивідуальні особливості кожної дитини;

— забезпечувати поєднання ігрової та пізнавальної діяльності;

— залучати дітей до колективних форм роботи.

Особливу увагу необхідно приділяти створенню предметно-ігрового середовища, яке має бути безпечним, доступним та різноманітним. Наявність дидактичних матеріалів, іграшок, тематичних куточків та матеріалів для творчості сприяє підвищенню інтересу дітей до діяльності та активізує їхню участь у грі.

Таблиця 3.1– Методичні рекомендації для вихователів

Напрям роботи	**Рекомендації**
Організація ігор	Планувати та систематично використовувати різні види ігор
Пізнавальний розвиток	Використовувати дидактичні ігри, проблемні ситуації та логічні вправи
Мовленнєвий розвиток	Організовувати сюжетно-рольові ігри, бесіди та мовленнєві вправи
Соціальний розвиток	Залучати дітей до спільної діяльності та колективних ігор
Емоційний розвиток	Створювати доброзичливу атмосферу та підтримувати позитивні емоції

Важливою умовою ефективного використання ігрової діяльності є професійна діяльність вихователя та практичного психолога. Вони мають забезпечувати психологічно комфортне середовище, підтримувати позитивну взаємодію дітей та сприяти їхньому всебічному розвитку. Особливого значення набуває індивідуальний підхід до кожної дитини та врахування її інтересів і потреб.

Застосування зазначених рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу та створенню умов для всебічного розвитку дошкільників.

3.2. Методичні рекомендації для батьків

Важливу роль у розвитку дітей дошкільного віку відіграє сім’я. Саме тому батькам доцільно приділяти належну увагу організації ігрової діяльності вдома та підтримувати інтерес дитини до різних видів діяльності.

У роботі з дитиною батькам рекомендується:

— щоденно виділяти час для спільних ігор;

— підтримувати інтерес до пізнавальної діяльності;

— заохочувати дитину до спілкування та висловлення власної думки;

— використовувати ігри для розвитку уваги, пам’яті та мислення;

— організовувати рухливі ігри та активний відпочинок;

— підтримувати позитивний емоційний клімат у сім’ї;

— обмежувати надмірне використання електронних пристроїв;

— сприяти розвитку самостійності та творчої активності дитини.

Таблиця 3.2– Методичні рекомендації для батьків

Напрям роботи	Рекомендації
Організація дозвілля	Проводити спільні ігри та сімейні заходи
Пізнавальний розвиток	Використовувати дидактичні, логічні та розвивальні ігри
Мовленнєвий розвиток	Читати художню літературу, обговорювати прочитане, підтримувати діалог
Емоційний розвиток	Створювати атмосферу підтримки та доброзичливості
Соціальний розвиток	Заохочувати взаємодію з однолітками та участь у спільних справах

Роль сім’ї у розвитку ігрової діяльності дитини.

Сім’я є першим соціальним середовищем, у якому формується особистість дитини. Саме батьки мають можливість щоденно підтримувати інтерес дошкільника до пізнання навколишнього світу через гру. Участь дорослих у спільній ігровій діяльності сприяє розвитку довірливих взаємин,

формуванню позитивної самооцінки та впевненості дитини у власних можливостях. Регулярне залучення до ігор дозволяє не лише розвивати окремі психічні процеси, а й зміцнювати емоційний зв'язок між батьками та дітьми.

Організація ігрового середовища в домашніх умовах.

Для забезпечення гармонійного розвитку дошкільника важливо створити вдома сприятливе ігрове середовище. Ігровий простір має бути безпечним, доступним та відповідати віковим особливостям дитини. Доцільно використовувати настільні ігри, конструктори, творчі набори, матеріали для малювання та ліплення. Важливо періодично оновлювати ігровий матеріал, підтримуючи інтерес дитини до різних видів діяльності. Особливу увагу слід приділяти сюжетно-рольовим іграм, які сприяють розвитку мовлення, соціальних навичок та уяви.

Співпраця батьків і закладу дошкільної освіти.

Важливою умовою успішного розвитку дитини є взаємодія між сім'єю та закладом дошкільної освіти. Узгоджені дії вихователів і батьків забезпечують єдність виховних впливів та сприяють формуванню позитивного ставлення до навчальної діяльності. Батькам рекомендується цікавитися успіхами дитини, підтримувати рекомендації вихователів та продовжувати вдома роботу, спрямовану на розвиток пізнавальної активності, мовлення, творчих здібностей і соціальних навичок.

Ефективність використання ігор значною мірою залежить від активної участі батьків у розвитку дитини. Спільна ігрова діяльність сприяє зміцненню емоційного контакту між батьками та дітьми, формуванню довірливих взаємин і розвитку комунікативних умінь дошкільників. Доцільно залучати дітей до сімейних ігор, творчих занять та пізнавальних вправ, які відповідають їхньому віку та інтересам.

Важливим чинником успішного розвитку дошкільника є партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Узгоджені дії вихователів і батьків забезпечують єдність виховних впливів, сприяють

формуванню позитивного ставлення дитини до навчання та створюють сприятливі умови для її гармонійного розвитку.

Таким чином, активна участь батьків в організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку є важливою умовою їхнього всебічного розвитку. Виконання запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності виховного впливу сім'ї, розвитку пізнавальної активності, мовлення, емоційної сфери та соціальних навичок дошкільників.

3.3. Умови ефективного використання ігрової діяльності в роботі з дошкільниками

Ефективність використання ігрової діяльності в роботі з дошкільниками залежить від дотримання низки психолого-педагогічних умов. До основних умов належать систематичність використання ігор, врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, створення позитивного емоційного середовища, забезпечення активної участі дітей у грі та співпраця між закладом дошкільної освіти і сім'єю.

З метою перевірки ефективності розробленого комплексу ігор та вправ було проведено його апробацію в умовах закладу дошкільної освіти. Апробація комплексу здійснювалася протягом формувального етапу дослідження та передбачала систематичне використання розроблених ігор у роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Після завершення формувального етапу було проведено контрольне оцінювання рівня розвитку дітей за тими самими критеріями, що використовувалися на констатувальному етапі, що дало можливість визначити ефективність запропонованого комплексу. Реалізація комплексу здійснювалася під час освітньої діяльності з дітьми старшого дошкільного віку та передбачала систематичне використання різних видів ігор відповідно до поставлених освітніх завдань.

Формувальний етап дослідження тривав шість тижнів та проводився в умовах закладу дошкільної освіти. Упродовж зазначеного періоду з дітьми

експериментальної групи систематично організовувалася ігрова діяльність, спрямована на розвиток пізнавальної, мовленнєвої, емоційної та соціальної сфер.

Ігри проводилися 4–5 разів на тиждень під час занять, прогулянок, ранкових зустрічей та самостійної діяльності дітей. До роботи були включені сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі, музичні та нейроігри, які добиралися відповідно до вікових особливостей дошкільників та поставлених завдань дослідження.

У процесі апробації використовувалися сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі, музичні та нейроігри, спрямовані на розвиток пізнавальної активності, мовлення, емоційної сфери, соціальних навичок та рухової активності дітей. Ігрова діяльність організовувалася під час занять, самостійної діяльності дітей, групової роботи, прогулянок та інших режимних моментів.

Для оцінювання ефективності розробленого комплексу застосовувалися психологічне спостереження, бесіда, аналіз результатів діяльності дітей та порівняння показників розвитку до і після проведення формувального етапу дослідження.

Після завершення формувального етапу було проведено повторне психологічне обстеження дітей за тими самими критеріями, які використовувалися на констатувальному етапі дослідження. Повторне оцінювання дало можливість порівняти початкові та підсумкові показники розвитку дошкільників і визначити ефективність упровадженого комплексу ігор.

Результати апробації засвідчили позитивний вплив запропонованого комплексу ігор на розвиток дітей дошкільного віку. У процесі використання ігрових технологій було відзначено підвищення активності дітей, покращення їхньої зацікавленості в освітній діяльності, розширення можливостей для спілкування та взаємодії з однолітками.

Узагальнені результати перевірки ефективності комплексу наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Порівняння результатів до і після формувального етапу

Напрям розвитку	До формувального етапу	Після формувального етапу
Пізнавальний	Нестійка увага, швидка втомлюваність, низька пізнавальна активність	Вища концентрація уваги, зацікавленість у виконанні завдань, активність
Мовленнєвий	Обмежений словниковий запас, труднощі у побудові висловлювань	Збагачення словникового запасу, активне використання мовлення
Емоційний	Сором'язливість, невпевненість, підвищена тривожність	Емоційна відкритість, позитивний настрій, впевненість
Соціальний	Труднощі взаємодії з однолітками	Покращення співпраці та комунікації
Фізичний	Недостатній рівень координації рухів	Покращення координації та рухової активності

Для наочного відображення результатів апробації комплексу ігор дані подано на рисунку 3.1.

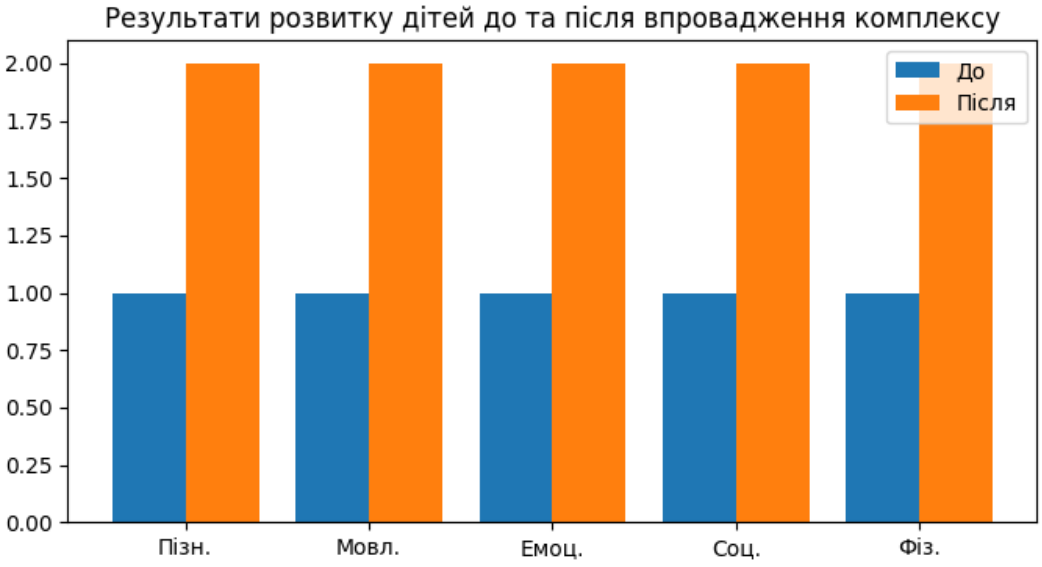

Рисунок 3.1 – Результати розвитку дітей до та після впровадження комплексу ігор

Аналіз результатів апробації показав, що найбільш ефективним є комплексне використання різних видів ігор. Кожен вид ігрової діяльності виконує власну розвивальну функцію та сприяє формуванню окремих компонентів особистісного розвитку дошкільника.

Для узагальнення результатів визначено основні напрями впливу різних видів ігор на розвиток дітей дошкільного віку (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Які саме види ігор найбільше вплинули на конкретний напрям розвитку

Вид ігор	Напрям розвитку	Результат
Сюжетно-рольові	Мовленнєвий	Розвиток діалогічного мовлення
Дидактичні	Пізнавальний	Розвиток уваги та мислення
Рухливі	Фізичний	Координація рухів
Музичні	Емоційний	Позитивний емоційний стан
Нейроігри	Пізнавальний	Концентрація уваги

Отримані результати підтвердили ефективність розробленого комплексу ігор та вправ у роботі з дітьми дошкільного віку. Систематичне використання різних видів ігрової діяльності забезпечує сприятливі умови для всебічного розвитку дитини та підвищення результативності освітнього процесу.

Висновки до третього розділу

На основі результатів дослідження було розроблено методичні рекомендації для вихователів і батьків щодо організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку. У рекомендаціях визначено основні психологічні умови ефективного використання ігрової діяльності, шляхи створення сприятливого розвивального середовища та напрями взаємодії закладу дошкільної освіти і сім’ї у процесі розвитку дитини.

Розроблені рекомендації ґрунтуються на результатах констатувального, формувального та контрольного етапів дослідження і враховують вікові та індивідуальні особливості дітей дошкільного віку. Запропоновано практичні підходи до використання сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих,

музичних та нейроігор у щоденній освітній діяльності. Реалізація наведених рекомендацій сприятиме підвищенню пізнавальної активності дітей, розвитку мовлення, емоційної сфери, соціальних навичок та створенню позитивного психологічного клімату в дитячому колективі.

Отже, результати апробації підтвердили доцільність систематичного використання різних видів ігор в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та засвідчили ефективність розробленого комплексу ігор як засобу всебічного розвитку дітей дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській кваліфікаційній роботі досліджено особливості використання ігрової діяльності як засобу розвитку дітей дошкільного віку та визначено її значення в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що гра є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку та важливим чинником їхнього всебічного розвитку. Проведене дослідження підтвердило позитивний вплив ігрової діяльності на розвиток пізнавальної активності, мовлення та соціальних навичок дітей дошкільного віку. Доведено, що ефективність розвитку дошкільників значною мірою залежить від правильної організації ігрового середовища, систематичності використання ігор та врахування вікових й індивідуальних особливостей дітей.

У ході дослідження охарактеризовано особливості розвитку дітей дошкільного віку та визначено можливості використання різних видів ігор для стимулювання пізнавального, мовленнєвого, емоційного, соціального і фізичного розвитку. Теоретично обґрунтовано доцільність комплексного застосування сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейропсихологічних ігор у роботі з дошкільниками.

На констатувальному етапі дослідження здійснено визначення особливостей ігрової діяльності, яке полягає у переважному використанні певних видів ігор, а також зроблено діагностику рівня розвитку дітей дошкільного віку за визначеними критеріями. Отримані результати показали, що переважна частина дітей мала середній рівень розвитку, а окремі дошкільники потребували додаткової психологічної підтримки щодо розвитку пізнавальної активності, мовлення, соціальної взаємодії та емоційної саморегуляції.

У практичній частині роботи розроблено та апробовано комплекс ігор і вправ, спрямованих на всебічний розвиток дітей дошкільного віку. Комплекс передбачав систематичне використання різних видів ігрової діяльності в

освітньому процесі та був орієнтований на активізацію пізнавальних процесів, розвиток мовлення, формування навичок спілкування, емоційної стійкості та рухової активності дітей.

Результати контрольного етапу дослідження засвідчили позитивну динаміку за всіма визначеними напрямами розвитку. Проведена апробація підтвердила ефективність запропонованого комплексу ігор та вправ і довела доцільність комплексного використання різних видів ігрової діяльності в роботі з дітьми дошкільного віку.

Результати контрольного етапу підтвердили ефективність розробленого та апробованого комплексу ігор, що сприяв підвищенню рівня розвитку дітей дошкільного віку за пізнавальним, мовленнєвим, емоційним та соціальним напрямами.

У ході дослідження також розроблено методичні рекомендації для вихователів і батьків щодо організації ігрової діяльності дітей. Запропоновані рекомендації спрямовані на підвищення результативності освітнього процесу, створення позитивного емоційного середовища, підтримку дитячої ініціативи та забезпечення ефективної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Отримані результати підтвердили гіпотезу про те, що особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку визначаються переважним використанням сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор, які за умови систематичного використання сприяють підвищенню рівня розвитку особистості.

Таким чином, результати дослідження засвідчили ефективність використання ігрової діяльності як засобу розвитку дітей дошкільного віку та підтвердили доцільність її систематичного застосування в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Гра дошкільника: теорія і практика. Київ : Томіріс, 2018. 192 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А. М. Богуш. Київ, 2021. 37 с.

3. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання : навчально-методичний посібник. Київ : Либідь, 2017. 280 с.

4. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

5. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 408 с.

6. Бондаренко Т. М. Теорія і методика розвитку дітей дошкільного віку : навчальний посібник. Харків : Основа, 2017. 256 с.

7. Бурова А. К. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку : методичний посібник. Київ : Шкільний світ, 2019. 128 с.

8. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник. Львів : ВНТЛ, 2018. 428 с.

9. Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 320 с.

10. Гавриш Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2021. 336 с.

11. Гавриш Н. В., Богуш А. М. Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі. Київ : Слово, 2020. 280 с.

12. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. В. О. Огнев'юк. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 440 с.

13. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидавництво, 2020. 352 с.

14. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості дошкільника : навчальний посібник. Київ : Освіта, 2019. 256 с.

15. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільника : навчально-методичний посібник. Запоріжжя : ЛІПС, 2021. 320 с.

16. Крутій К. Л. Інноваційні технології в дошкільній освіті : навчально-методичний посібник. Запоріжжя : ЛІПС, 2020. 312 с.

17. Кузьменко В. У. Теорія та методика дошкільної освіти : навчальний посібник. Київ : Знання, 2020. 320 с.

18. Літвінова О. А. Сучасні підходи до організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 12–16.

19. Літвінова О. О. Використання сюжетно-рольової гри на заняттях з дітьми з ТПМ. *На Урок.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 15.05.2026).

20. Максименко С. Д. Загальна психологія : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.

21. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти у 2024/2025 навчальному році. Київ : МОН України, 2024. 48 с.

22. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2018. 40 с.

23. Огнев'юк В. О. Дошкільна освіта України: сучасний стан і перспективи розвитку. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 280 с.

24. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III. База даних «Законодавство України». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14 (дата звернення: 04.06.2026).

25. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi_osvity.pdf (дата звернення: 04.06.2026.

26. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 04.06.2026).

27. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку : монографія. Київ : Генеза, 2020. 336 с.

28. Русова С. Ф. Дошкільне виховання: вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 2017. 304 с.

29. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2019. 504 с.

30. Ткаченко Т. В. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри. *Освітній простір України.* 2021. № 17. С. 95–101.

31. Українське дошкілля : програма розвитку дитини дошкільного віку / уклад. О. В. Низковська. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 256 с.

32. Шульга Н. В. Ігрові технології в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. *Молодий вчений*. 2022. № 6. С. 118–122.

33. Щербакова К. Й. Методика організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку : навчальний посібник. Київ : Освіта, 2018. 288 с.

34. Я у Світі : програма розвитку дитини дошкільного віку / наук. ред. О. Л. Кононко. Київ : Світич, 2019. 430 с.

35. Яценко Т. С. Психологічні основи розвитку особистості дитини дошкільного віку. Київ : Каравела, 2020. 240 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Комплекс сюжетно-рольових ігор, використаних під час формувального етапу дослідження

Гра «Лікарня»

Мета: розвиток мовлення, комунікативних навичок, уміння взаємодіяти з однолітками.

Обладнання: набір лікаря, іграшкові медичні інструменти, картки пацієнтів.

Хід гри: діти розподіляють ролі лікаря, медсестри та пацієнтів. Лікар проводить огляд, ставить запитання, призначає лікування. Пацієнти описують свої скарги та виконують рекомендації..

Очікуваний результат: розвиток діалогічного мовлення, уміння слухати співрозмовника та співпрацювати.

Гра «Магазин»

Мета: формування соціальних навичок, розвиток мовлення та математичних уявлень.

Обладнання: іграшкові товари, каса, гроші.

Хід гри: діти виконують ролі продавців і покупців, здійснюють купівлю товарів, спілкуються між собою та дотримуються правил поведінки в магазині.

Очікуваний результат: розвиток навичок спілкування, лічби та соціальної взаємодії.

Гра «Сім’я»

Мета: формування уявлень про сімейні ролі та взаємини.

Обладнання: іграшкові меблі, посуд, ляльки.

Хід гри: діти виконують ролі членів родини, організовують побутові ситуації, спілкуються та розв’язують повсякденні завдання.

Очікуваний результат: розвиток емоційної сфери, відповідальності та навичок співробітництва.

Гра «Кафе»

Мета: розвиток мовлення та культури спілкування.

Обладнання: іграшковий посуд, меню, продукти.

Хід гри: діти виконують ролі офіціантів, кухарів та відвідувачів, приймають замовлення, обслуговують клієнтів та спілкуються відповідно до ролей.

Очікуваний результат: удосконалення комунікативних умінь та навичок культурної поведінки.

Гра «Школа»

Мета: підготовка до навчальної діяльності.

Обладнання: дошка, зошити, картки із завданнями.

Хід гри: діти виконують ролі вчителя та учнів, проводять умовні уроки, відповідають на запитання та виконують завдання.

Очікуваний результат: розвиток уваги, пам’яті та організованості.

Гра «Подорож»

Мета: розвиток уяви, мислення та пізнавальної активності.

Обладнання: карти, квитки, транспортні атрибути.

Хід гри: діти планують маршрут подорожі, обирають транспорт, знайомляться з новими місцями та виконують тематичні завдання.

Очікуваний результат: розвиток творчого мислення, самостійності та пізнавального інтересу.

Додаток Б

Комплекс дидактичних ігор, використаних під час формувального етапу дослідження

Гра «Знайди зайве»

Мета: розвиток логічного мислення та вміння класифікувати предмети.

Обладнання: картки із зображеннями предметів.

Хід гри: дитині пропонується група предметів, серед яких необхідно визначити той, що не належить до спільної групи.

Очікуваний результат: розвиток мислення, уваги та вміння узагальнювати.

Гра «Що змінилося?»

Мета: розвиток уваги та пам’яті.

Обладнання: набір предметів або картинок.

Хід гри: діти запам’ятовують розташування предметів, після чого один предмет змінюється або прибирається.

Очікуваний результат: удосконалення спостережливості та пам’яті.

Гра «Склади картинку»

Мета: розвиток просторового мислення та уваги.

Обладнання: розрізні картинки, пазли.

Хід гри: діти складають з окремих частин ціле зображення.

Очікуваний результат: розвиток аналізу, синтезу та дрібної моторики.

Гра «Відгадай предмет»

Мета: розвиток мовлення та уяви.

Обладнання: предмети або картки.

Хід гри: дитина за описом повинна визначити предмет.

Очікуваний результат: збагачення словникового запасу та розвиток мислення.

Гра «Чарівний мішечок»

Мета: розвиток сенсорного сприйняття.

Обладнання: мішечок з предметами різної форми.

Хід гри: діти навпомацки визначають предмет та називають його ознаки.

Очікуваний результат: розвиток тактильного сприйняття, уваги та мовлення.

Додаток В

Комплекс рухливих ігор, використаних під час формувального етапу дослідження

Гра «Квач»

Мета: розвиток спритності, швидкості реакції та координації рухів.

Обладнання: вільний майданчик.

Хід гри: одна дитина виконує роль квача та намагається наздогнати інших учасників.

Очікуваний результат: розвиток швидкості, рухової активності та взаємодії в колективі.

Гра «Море хвилюється»

Мета: розвиток уяви, координації рухів та уваги.

Обладнання: не потребує спеціального обладнання.

Хід гри: діти рухаються під слова ведучого та завмирають у певній позі за сигналом.

Очікуваний результат: розвиток самоконтролю, уваги та творчої активності.

Гра «Знайди свій колір»

Мета: розвиток уваги та швидкості орієнтування.

Обладнання: кольорові картки або прапорці.

Хід гри: діти за сигналом знаходять предмет або позначку відповідного кольору.

Очікуваний результат: розвиток уваги та швидкості реакції.

Гра «Естафети»

Мета: розвиток витривалості та командної взаємодії.

Обладнання: конуси, обручі, м’ячі.

Хід гри: діти виконують рухові завдання по черзі у складі команд.

Очікуваний результат: розвиток фізичних якостей та навичок співпраці.

Гра «Рухливі ігри з м’ячем»

Мета: розвиток координації рухів та спритності.

Обладнання: м’яч.

Хід гри: діти виконують вправи на передачу, ловіння та кидання м’яча.

Очікуваний результат: удосконалення координації рухів та рухової активності.

Додаток Г

Комплекс музичних ігор, використаних під час формувального етапу дослідження

Музично-ритмічні вправи

Мета: розвиток ритму та координації рухів.

Хід гри: виконання рухових, ритмічних або музичних завдань відповідно до інструкції педагога та музичного супроводу.

Очікуваний результат: підвищення емоційної активності, розвиток творчих здібностей та позитивного ставлення до колективної діяльності.

Танцювальні ігри

Мета: розвиток творчих здібностей та емоційної виразності.

Хід гри: виконання рухових, ритмічних або музичних завдань відповідно до інструкції педагога та музичного супроводу.

Очікуваний результат: підвищення емоційної активності, розвиток творчих здібностей та позитивного ставлення до колективної діяльності.

Ігри з музичним супроводом

Мета: розвиток слухового сприйняття та уваги.

Хід гри: виконання рухових, ритмічних або музичних завдань відповідно до інструкції педагога та музичного супроводу.

Очікуваний результат: підвищення емоційної активності, розвиток творчих здібностей та позитивного ставлення до колективної діяльності.

Рухи під музику

Мета: розвиток координації рухів і почуття ритму.

Хід гри: виконання рухових, ритмічних або музичних завдань відповідно до інструкції педагога та музичного супроводу.

Очікуваний результат: підвищення емоційної активності, розвиток творчих здібностей та позитивного ставлення до колективної діяльності.

Ігри на розвиток ритму

Мета: удосконалення музичних здібностей.

Хід гри: виконання рухових, ритмічних або музичних завдань відповідно до інструкції педагога та музичного супроводу.

Очікуваний результат: підвищення емоційної активності, розвиток творчих здібностей та позитивного ставлення до колективної діяльності.

Додаток Д

Комплекс нейроігор, використаних під час формувального етапу дослідження

Пальчикові вправи

Мета: розвиток дрібної моторики та міжпівкульної взаємодії.

Хід вправи: виконання спеціальних рухових або когнітивних завдань відповідно до інструкції педагога.

Очікуваний результат: покращення уваги, координації рухів, пам’яті та міжпівкульної взаємодії.

Вправи на координацію рухів

Мета: розвиток координації та просторового орієнтування.

Хід вправи: виконання спеціальних рухових або когнітивних завдань відповідно до інструкції педагога.

Очікуваний результат: покращення уваги, координації рухів, пам’яті та міжпівкульної взаємодії.

Одночасні рухи обома руками

Мета: активізація роботи обох півкуль мозку.

Хід вправи: виконання спеціальних рухових або когнітивних завдань відповідно до інструкції педагога.

Очікуваний результат: покращення уваги, координації рухів, пам’яті та міжпівкульної взаємодії.

Вправи на розвиток уваги

Мета: удосконалення концентрації та переключення уваги.

Хід вправи: виконання спеціальних рухових або когнітивних завдань відповідно до інструкції педагога.

Очікуваний результат: покращення уваги, координації рухів, пам’яті та міжпівкульної взаємодії.

Ігри на швидкість реакції

Мета: розвиток швидкості реагування та самоконтролю.

Хід вправи: виконання спеціальних рухових або когнітивних завдань відповідно до інструкції педагога.

Очікуваний результат: покращення уваги, координації рухів, пам’яті та міжпівкульної взаємодії.

Додаток Е

Діагностична карта оцінювання рівня розвитку дітей дошкільного віку

Дитина	Пізнавальний	Мовленєвий	Емоційний	Соціальний	Загальний рівень
Дитина 1	середній	середній	високий	середній	середній
Дитина 2	низький	середній	середній	середній	середній
Дитина 3	високий	високий	високий	високий	високий
Дитина 4	середній	середній	середній	середній	середній
Дитина 5	середній	низький	середній	середній	середній
Дитина 6	високий	середній	високий	високий	високий
Дитина 7	середній	середній	середній	низький	середній
Дитина 8	низький	середній	середній	середній	середній

Додаток Ж

Зведені результати констатувального етапу

Код дитини	Загальний рівень розвитку
Д-1	середній
Д-2	середній
Д-3	високий
Д-4	середній
Д-5	середній
Д-6	високий
Д-7	середній
Д-8	середній

Додаток З

Зведені результати контрольного етапу

Код дитини	Загальний рівень розвитку
Д-1	високий
Д-2	високий
Д-3	високий
Д-4	високий
Д-5	високий
Д-6	високий
Д-7	високий
Д-8	високий

Додаток И

Фото проведення сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих, музичних та нейроігор

